

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

«РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ»

до захисту
Запоровий керівник
Т.А. Корчак
7.12.2023р.

Студента 2 курсу магістратури заочної форми
навчання спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування» освітньо-
професійної програми «Публічне управління та
адміністрування»
БОНДАРЕНКО Василя Анатолійовича

Науковий керівник
кандидат наук з державного управління
Козаченко Тетяна Петрівна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Студент _____
(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
публічної політики від « 10 » грудня 2023р., протокол № 10 .

Завідувач кафедри публічної політики ННІ публічного управління та державної
служби КНУ імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України
Корчак Наталія Миколаївна

Н.М. Корчак
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Бондаренко В.А. Розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – ННІ публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

У кваліфікаційній магістерській роботі з'ясовано стан та напрями розвитку наукової думки у сфері розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, а також досліджено теоретико-правові аспекти розпорядження таким майном. Визначено об'єкти та суб'єкти правовідносин у досліджуваній сфері. Проаналізовано сучасний стан розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, встановлено особливості розпорядження окремими видами такого майна, у тому числі в умовах воєнного стану. Вивчено європейський досвід у питанні розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, та розроблено практичні рекомендації щодо потенційних напрямів удосконалення розпорядження таким майном на засадах європейського досвіду.

Ключові слова: адміністрування операцій з вилученим майном, публічне управління в сфері вилученого майна, розпорядження конфіскованим майном, митний аукціон.

ANNOTATION

Bondarenko V.A. Disposal of goods seized under customs law in Ukraine: current status and future prospects. – Qualifying master's thesis on manuscript rights.

Qualifying master's thesis for obtaining a master's degree in the field of knowledge 28 «Public management and administration», specialty 281 «Public management and administration». – ESI of Public Administration and Civil Service KNU of Taras Shevchenko, Kyiv, 2023.

The qualifying master's thesis analyzed the current status and future prospects of scientific thought in the field of disposal of goods seized under customs law, as well as examined the theoretical and legal aspects of handling such assets. Objects and subjects of legal relationships in the studied sphere have been identified. The contemporary state of managing assets seized for customs law violations has been examined, including the specificities of handling various types of such assets, even under conditions of a state of war. The European experience in the matter of managing assets seized for customs law violations has been studied, and practical recommendations for potential improving the management of such assets have been developed on the basis of European experience.

Keywords: management of confiscated assets, public administration in the field of confiscated property, disposal of confiscated property, customs auction.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Бондаренко В. А. Посилення контролю за відповідальним зберіганням майна, вилученого митницями за порушення митного законодавства: Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі: збірник тез III науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 17-24 травня 2019 р.). С. 112-114. URL: <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8e533ccc-9f72-4081-9231-c454498476b3/content>.

2. Бондаренко В. А. Зміна принципів побудови системи розпорядження конфіскованим майном, вилученим митницями: Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації», (20 вересня 2019 року, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова). С. 34-37. URL: http://www.univer.km.ua/doc/zbirniki/IV_Zbirnik_2019.pdf

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	10
1.1. Стан та розвиток наукової думки у сфері розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства.....	10
1.2. Правові засади розпорядження майном, вилученим порушення митного законодавства.....	15
1.3. Об'єкти та суб'єкти правовідносин у досліджуваній сфері.....	19
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	25
2.1. Реалізаційні процедури щодо майна, вилученого за порушення митного законодавства.....	25
2.2. Відмінні від реалізації способи розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства.....	40
2.3. Особливості розпорядження вилученими митницями майном в умовах воєнного стану.....	51
Висновки до другого розділу.....	57
РОЗДІЛ III. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	59
3.1. Проблематика розпорядження майном за чинного законодавства.....	59
3.2. Європейський досвід у питанні розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства.....	66
3.3. Практичні рекомендації щодо удосконалення розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства на засадах європейського досвіду.....	70
Висновки до третього розділу.....	81
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	96

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ДВС – державна виконавча служба Мін'юсту

Держмитслужба – Державна митна служба України

ЗСУ – Збройні Сили України

КМУ – Кабінет Міністрів України

Мін'юст – Міністерство юстиції України

МКУ – Митний кодекс України

МК ЄС – Митний кодекс Європейського Союзу

ПКУ – Податковий кодекс України

ПМП – порушення митних правил

ЄС – Європейський Союз

ВСТУП

Актуальність теми. Управління державним майном повинно здійснюватися ефективно, з максимальною користю для держави. Зазначене стосується всіх сфер, задіяних у розпорядженні таким майном. Не є виключенням і майно, що переходить у власність держави у випадках, визначених митним законодавством.

Користь для держави від управління таким майном полягає або в наповненні державного бюджету коштами, отриманими від реалізації такого майна, або в безоплатній передачі такого майна для потреб органів та організацій, що фінансуються з державного бюджету.

Результати проведених аудитів та перевірок цього напрямку діяльності митних та інших органів, задіяних у розпорядженні таким майном, засвідчують численні недоліки та відсутність єдиних підходів під час здійснення цієї діяльності, що має наслідком низький економічний ефект для держави від розпорядження зазначеним майном. Зокрема, чинним законодавством встановлено, що конфісковане за рішенням суду майно, у тому числі вилучене за матеріалами митних органів, передається органам державної виконавчої служби, які здійснюють розпорядження ним в рамках процедури виконавчого провадження. Оскільки таке майно вже вилучено митними органами та знаходиться на їх складах під митним контролем, виникає питання об'єктивності залучення державних виконавців для розпорядження ним, адже для цього не потребується вжиття заходів примусового виконання рішень.

Актуальність теми дослідження також обумовлена активним впровадженням інформаційних технологій у сферу розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства. В кінці 2019 року Урядом впроваджено новий порядок реалізації майна на митних аукціонах (торги на підвищення вартості) та редукаціях (торги на пониження вартості), проведення яких передбачено виключно в електронному вигляді. Водночас, з огляду на новизну реалізаційної процедури та, відповідно, відсутність достатньої обізнаності громадськості щодо наявних можливостей купівлі такого майна в електронному вигляді, ефективність реалізації майна залишається на низькому рівні.

Зазначені обставини обумовлюють об'єктивну доцільність перегляду існуючого стану справ з розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства в Україні, та встановлення потенційних напрямів удосконалення розпорядження ним.

Крім того, за вказаним напрямом відсутні достатні напрацювання науковців, наявні праці не можуть бути застосовані на практиці адже суттєво змінилось законодавство з порушеного питання. Отже, наразі залишається потреба в таких комплексних наукових дослідженнях, які нададуть змогу сформувати результативну й ефективну систему розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства.

Мета і завдання кваліфікаційної магістерської роботи.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є теоретико-методичне обґрунтування діючих способів розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, та розробка рекомендацій щодо потенційних напрямів удосконалення розпорядження таким майном в Україні з урахуванням передового європейського досвіду з порушеного питання.

Завданнями кваліфікаційної магістерської роботи є:

- з'ясувати стан та напрями розвитку наукової думки у сфері розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства;
- дослідити теоретико-правові аспекти розпорядження таким майном;
- визначити об'єкти та суб'єкти правовідносин у досліджуваній сфері;
- проаналізувати сучасний стан розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства;
- встановити особливості розпорядження окремими видами такого майна, у тому числі в умовах воєнного стану;
- вивчити європейський досвід у питанні розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства;
- розробити практичні рекомендації щодо потенційних напрямів удосконалення розпорядження таким майном.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства.

Предметом дослідження є процес розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства в Україні, його сучасний стан та тенденції розвитку.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної магістерської роботи є комбінація загальних та спеціалізованих наукових методів для проведення дослідження. Зокрема в роботі використано такі методи: теоретичного узагальнення (щодо узагальнення теоретико-правових аспектів розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства), діалектичний, аналізу та синтезу (в контексті ідентифікації способів розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, та особливостей розпорядження окремими видами майна, у тому числі в умовах воєнного стану), типологізації, абстрагування, порівняльного аналізу та узагальнення даних (для дослідження тенденцій розвитку розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, та розробки пропозицій щодо потенційних напрямів удосконалення розпорядження таким майном). Графічні та табличні методи застосовуються в усіх секціях магістерської роботи з метою лаконічного та ілюстративного викладу теоретичного та фактичного матеріалу.

Дослідження ґрунтується на інформаційній базі, яку складають нормативно-правові акти України, розпорядчі документи Держмитслужби, міжнародні нормативно-правові документи у митній сфері, ресурси мережі “Інтернет” та інші.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові положення, які найбільш повно висвітлюють новаторський характер дослідження, полягають у тому, що:

удосконалено: теоретичні засади публічного управління та адміністрування в рамках уточнення сутності зазначеного в контексті майна, що перейшло у власність держави за прошення митного законодавства;

набули подальшого розвитку: понятійно-категорійний апарат у досліджуваній сфері, завдяки визначенню вичерпного переліку видів майна, розпорядження яким

набувається митницею у визначених законодавством випадках, а також об'єктів та суб'єктів правовідносин у цій сфері, тощо.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані теоретичні положення і практичні рекомендації щодо напрямів удосконалення розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, які можуть бути використані для підвищення ефективності розпорядження таким майном в Україні.

Апробація матеріалів дипломної роботи магістра. Окремі положення магістерського дослідження були презентовані та обговорені автором в межах III науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі»: Посилення контролю за відповідальним зберіганням майна, вилученого митницями за порушення митного законодавства (м. Хмельницький, 17 – 24 травня 2019 року).

Також автором опубліковано у збірнику тез IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації» (20 вересня 2019 року, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова) власні наукові тези доповіді на тему: Зміна принципів побудови системи розпорядження конфіскованим майном, вилученим митницями.

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Магістерська робота викладена на 102 сторінках загального тексту. Робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 61 найменування та 5 додатків. Робота містить 6 таблиць та 4 рисунка.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

1.1. Стан та розвиток наукової думки у галузі розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства

В Україні в науковій сфері не було комплексного вивчення проблем, пов'язаних із здійсненням операцій із майном, яке стало власністю держави через порушення митного законодавства. Наукові дослідження у цьому напрямку є розрізненими та обмеженими в обсязі.

У системі митного регулювання України не має чітких нормативно-методичних документів, в яких було б вичерпно розглянуто основні принципи та умови для впровадження єдиної системи управління майном, яке стало власністю держави унаслідок порушень митного законодавства..

І свою чергу, роботи вчених із закордону виявляються вкрай різнобічними. Це пов'язано із тим, що за межами нашої країни, в залежності від функцій митних адміністрацій, питання щодо вилучення майна та його впорядкування як доходу для держави може вважатися як неproblemним аспектом, так і підпорядковуватися централізованому якомусь конкретно визначеному органу.

Теоретичну основу щодо публічного управління операцій з товарами, що переходять у власність держави, становлять праці таких вчених як: Б. Кузьминського щодо реалізації конфіскованих активів міжнародної економічної діяльності, Д. Дубицьким щодо аналізу та шляхів максимізації економічного ефекту від управління майном, яке стало власністю держави, І. Кравченко щодо реалізації арештованого майна через електронні торги, Л. Івашової щодо питання встановлення державного регулювання над оцінюванням та розпорядженням майном, що конфісковане за матеріалами митних органів.

Проведене Б. Кузьминським дослідження вказало на «необхідність збільшення прозорості обліку конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності, для чого автор пропонував створення «Реєстру активів

вилучених митницею», як крок на шляху до реалізації такої мети. Призначенням цього реєстру була інтеграція облікової інформації від усіх учасників процесу реалізації таких активів. І саме такий стан справ, коли вся інформація сконцентрована в одному джерелі та доступна для осіб, що приймають управлінські рішення, є найбільш сприятливим для ефективного розпорядження конфіскованими активами» [21].

Проведений Д. Дубицьким аналіз засвідчив «наявність значних залишків майна, що перейшло у власність держави, на складах митниць та низький економічний ефект від процесу розпорядження таким майном. Авторами було запропоновано використання окремого методу визначення реалізаційної вартості майна, що перейшло у власність держави, який, на погляд авторів, мав підвищити економічний ефект процесу розпорядження конфіскованим майном, а також забезпечити покриття поточних видатків на зберігання конфіскованих товарів, так і сплату всіх податків та зборів, які повинні бути перераховані до державного бюджету» [8].

І. Кравченко резюмувала, що «запровадження електронної системи торгів арештованим майном у 2014 році було дуже позитивним явищем, що значно полегшило процедуру реалізації такого майна, виключило посередників, викорінило корупцію, збільшило доходи від продажу. До того ж, автор наголосив на тому, що зростання обсягів реалізації арештованого майна суттєво зменшить витрати державного бюджету на реалізацію такого майна» [20].

Л. Івашова наголосила, що «в Україні досі не має виваженої системи відслідковування персональної відповідальності керівників уповноважених структур державного управління за необґрунтоване заниження вартості конфіскату, на відміну від розвинених зарубіжних країн. У зв'язку з цим автором було запропоновано для вдосконалення системи регулювання й контролю за рухом конфіскованого майна, що переходить у власність держави, створити Єдину систему оцінювання безхазяйного, вилученого та конфіскованого майна на державному рівні для всіх державних структур, що здійснюють операції з вилученим, безхазяйним та конфіскованим майном, що переходить у власність

держави, а також впроваджувати наскрізні критерії для формування методик визначення вартості такого майна» [10].

Комплексно питання митно-правового регулювання зберігання та розпорядження майном, що перейшло у власність держави, розглянуто у роботі Н. Волощук, який резюмував, що «законодавством України встановлено окремі особливості діяльності для кожного державного органу, до компетенції якого входить розпорядження та зберігання майна, що перейшло у власність держави, однак не забезпечено єдиного підходу у здійсненні такої діяльності, що не дозволяє ефективно планувати надходження до бюджету коштів від такого роду діяльності» [2].

Також, з огляду на актуальність питання поводження із значними залишками транспортних засобів, що перейшли у власність держави, які тривалий час зберігаються на складах митних органів, порушена проблематика була висвітлена Л. Прус, яка дійшла до висновку, що «державі необхідно розробити нові економічні механізми, що розвивають утилізацію автомобілів з урахуванням національної специфіки. Це дасть розвиток економіки, малого та середнього бізнесу, підприємництва, створить додаткові робочі місця, підвищить рівень життя населення та підвищить загальний рівень безпеки процесу експлуатації автомобілів, збереже безліч життів, що також є фактором розвитку економіки країни» [54].

Кадрове забезпечення в митницях у контексті ефективного управління майном, яке стає власністю держави, було досліджено Ю. Коноваловим, яким зроблено висновок про «доцільність створення в митницях окремого підрозділу, який би безпосередньо займався цими питаннями. Зазначене дозволило б пришвидшити проходження даного майна від митного складу до продажу на аукціоні (так як в багатьох випадках майно продається уже морально застарілим, що спричиняє збитки державі)» [18].

У своїй іншій науковій праці Ю. Коновалов провів аналіз поточного стану організаційного забезпечення митниць у контексті управління майном, яке стає власністю держави. Згідно з його висновками «впорядкованість процесу

розпорядження таким майном напряду залежить від якості кадрового забезпечення та взаємодії структурних підрозділів митниць. В процесі становлення нової української митниці дане питання набуває особливої актуальності та потребує подальшого дослідження» [19].

Суттєвий науковий доробок в площині розвитку наукової думки у досліджуваній сфері здійснив В. Князев. Зокрема, у його дослідженні були проаналізовані організаційно-правові принципи відповідальності підприємств, які спеціалізуються на наданні послуг з відповідального зберігання товарів, висвітлено основні аспекти цієї теми, а також було акцентовано на тому, що «важливою умовою договору зберігання є відносини щодо страхування відповідальності за збереження майна (товарів) транспортних засобів, переданих на відповідальне зберігання» [13].

У іншій своїй іншій роботі В. Князев дослідив питання розпорядження товарами та транспортними засобами комерційного призначення в митно-правовому аспекті. Автором було запропоновано визначення поняття розпорядження товарами як «сукупність дій, які вживаються митними органами та іншими суб'єктами відносно товарів і транспортних засобів комерційного призначення з метою забезпечення збереження їх споживчих цінностей, проведення оцінки, визначення ефективних шляхів його подальшого використання (реалізації, безоплатної передачі для потреб лікувальних, навчальних закладів, закладів та установ соціально-культурної сфери, інших закладів та установ, що фінансуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів, або переробці, утилізації чи знищенню), прийняття і реалізація рішень щодо фактичної і юридичної долі майна» [15].

Організаційно-правові засади функціонування складів митних органів було темою іншого дослідження В. Князева. Результатом стало «розкриття вимог до функціонування складів митного органу, порядок розміщення товарів та транспортних засобів на таких складах. Досліджено повноваження посадових осіб митниці в процесі розміщення товарів на складах митного органу, проведення інвентаризації, видачі товарів зі складу, особливості зберігання окремих видів

товарів. Проаналізовано сучасні проблемні питання функціонування складів митних органів, узагальнено пропозиції щодо їх вирішення та вдосконалення роботи складів митниці» [14].

Питання щодо переробки майна, яким митниця набула право розпорядження, також досліджувалось В. Князевим. За результатом було наголошено на тому, що «переробка майна, яким митні органи набули права розпорядження, не є митним режимом у розумінні МКУ. Підкреслено, що під переробкою майна, яким митні органи набули права розпорядження, пропонується розуміти один зі способів розпорядження майном, яким митний орган набув права розпорядження, реалізація якого передбачає прийняття уповноваженим суб'єктом рішення про можливість застосування до конкретного товару процесів (зокрема, нагрівання, коптіння, консервування, дозрівання, сушіння, екстракція, екструзія або комбінація зазначених процесів), покликаних істотно змінити первинні фізичні, хімічні чи біологічні властивості майна» [16].

Нормативне регулювання реалізаційних процедур у митній діяльності в Україні стало предметом іншого дослідження, яке провів В. Князев. Зважаючи на різноманіття тлумачень терміну «реалізація» у науковій літературі, автор зробив висновок щодо «необхідності закріплення на законодавчому рівні в митному законодавстві цього поняття, що дасть можливість чітко розуміти, чи може реалізація майна бути виключно платною та/або здійснюватися в іншій формі. Із урахуванням існування в митному законодавстві окремої форми розпорядження майном у вигляді безоплатної передачі, автор підтримує думку, що реалізація є виключно платною процедурою» [12].

Варто відмітити, що в усіх перелічених наукових роботах з порушеного питання відсутній комплексний аналіз актуальних питань розпорядження вилученими митницями товарами, які перейшли у власність держави. Крім того, за період, що минув з часу написання перелічених наукових праць, суттєво змінилась нормативно-правова база з порушеного питання, а тому практична цінність наявних наукових робіт не є суттєвою.

Таким чином, розгляд правових, організаційних та аналітичних аспектів стану розпорядження вилученим митницями майном, що перейшло у власність держави, в умовах сьогодення обумовлює актуальність даної наукової роботи.

1.2. Правові засади розпорядження майном, вилученим порушення митного законодавства

Контроль за розпорядженням майном, яке стає власністю держави через порушення митного законодавства, крім Митного кодексу України, підпадає під дію численних інших нормативно-правових актів.

Так, Конституцією України визначено, що «конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом» [17].

МКУ визначає конфіскацію «як адміністративне стягнення за порушення митних правил, яке полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів і безоплатній передачі їх у власність держави» [23].

Конфіскація може бути застосована лише за рішенням суду відповідно до обумовлених випадків, обсягу та процедур, визначених Митним кодексом України та іншими законами країни (див. статтю 465). У відповідності до положень статті 541 МКУ, постанова суду (судді) стосовно застосування адміністративного стягнення за порушення митних правил у частині конфіскації виконується державним виконавцем у визначеному законом порядку.

Цивільний кодекс України встановлює, що річ вважається безхазяйною, якщо вона не має власника або власник її невідомий (див. статтю 335). В свою чергу, конфіскація – це позбавлення права власності на майно на підставі рішення суду, що може застосовуватися як санкція за вчинення правопорушення (див. статтю 354) [61].

Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII визначено, що «виконання рішень про конфіскацію майна здійснюється органами державної виконавчої служби в порядку, встановленому цим Законом. Реалізація

конфіскованого майна здійснюється в порядку, встановленому цим Законом. Розпорядження конфіскованим майном та майном, яке не підлягає реалізації, здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України» (стаття 62) [29].

Для комплексного аналізу порушеного питання варто більш детально зупинитись на нормах МКУ, які регламентують питання поводження з вилученим митницями майном. Ці питання регулюються розділом VII, який стосується питань зберігання товарів на складах митних органів та розпорядження ними.

Так, стаття 238 МКУ визначає перелік товарів, які підлягають обов'язковій передачі на склад митниці, а також перелік таких, що можуть зберігатися на таких складах. При цьому наголошено, що «якщо товари, що підлягають обов'язковій передачі для зберігання митному органу, втратили свої споживчі властивості у зв'язку із закінченням строку їх придатності або з інших причин, вони підлягають знищенню без передачі на склад митного органу» [23].

Особливості зберігання валютних цінностей також визначені МКУ, яким передбачено, що «валютні цінності, передані митному органу на зберігання, депонуються в уповноважених банках України. Дорогоцінні метали, дорогоцінне каміння, дорогоцінне каміння органогенного утворення та напівдорогоцінне каміння зберігаються в порядку, визначеному законодавством» [23].

Стаття 239 МКУ дає визначення складам митних органів, під якими «розуміються складські приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, холодильні чи морозильні камери, які належать митним органам або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення» [23].

Також передбачено можливість передачі підприємствам для зберігання тих товарів, що за своїми характеристиками не можуть знаходитися на складі митного органу. При цьому важливо відзначити, що згідно з МКУ таке зберігання розглядається як зберігання на складі самого митного органу.

Строки зберігання товарів на складах митних органів, по завершенню яких митниці набувають прав розпорядження такими товарами, визначені статтею 240 МКУ.

Інформацію щодо категорій товарів, які можуть зберігатися на складах митних органів, а також строків такого зберігання узагальнено автором та наведено у табл. 1.1.

Табл. 1.1

Категорії товарів на складах митних органів та строки їх зберігання*

	КАТЕГОРІЯ ТОВАРІВ	СТРОКИ ЗБЕРІГАННЯ
ОБОВ'ЯЗКОВО зберігаються	ТОВАРИ, які не були допущені до ввезення на митну територію України через законодавчі заборони чи обмеження, визначені відповідними законами, і які не були вивезені з території України у день їхнього ввезення	90 днів
	ТОВАРИ, які імпортуються громадянами на митну територію України і підлягають оподаткуванню митними платежами	
	ТОВАРИ, які не були задекларовані власником або уповноваженою ним особою під відповідний митний режим до закінчення строків тимчасового зберігання	
	ТОВАРИ, які перебувають під митним контролем і за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення граничних строків перебування під митним контролем	протягом термінів, необхідних для впорядкування процедур управління ними, але не перевищуючи 90 днів
	ТОВАРИ, поміщені в митний режим відмови на користь держави	
	ТОВАРИ, що були виявлені під час проведення митного контролю в зонах митного контролю та/або на транспортних засобах, перетинаючих митний кордон України, і власник яких невідомий	180 днів
	ПРОБИ та зразки товарів, взяті митними органами для проведення класифікації товарів, одержані митними органами під час здійснення верифікації сертифікатів і декларацій про походження товару, необхідні для проведення експертизи у справах про порушення митних правил	протягом строків, визначених законодавством
МОЖУТЬ зберігатися	ТОВАРИ, які перебувають у режимі складу тимчасового зберігання та знаходяться під митним контролем.	90 днів
	ТОВАРИ, які перетинають митний кордон України за бажанням власників цих товарів або осіб, які ними уповноважені	
	ТОВАРИ, які експортуються за межі митної території України і знаходяться під митним контролем до моменту їх фактичного вивезення.	
	ТОВАРИ, які перебувають у митному режимі транзиту	
	ТОВАРИ, що були доставлені перевізником до відповідного митного органу	

ТОВАРИ, вилучені у справах про порушення митних правил	90 днів з дня набрання законної сили відповідним рішенням (щодо товарів, які за рішенням суду підлягають поверненню власнику)
ТОВАРИ, які перебувають у митному режимі митного складу (МС)	1095 днів (для підакцизних товарів та низки інших – 365 днів)
ТОВАРИ, митне оформлення яких призупинено на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності	Протягом строків призупинення митного оформлення (від 10 днів та більше)

* Джерело: узагальнено автором на основі [23]

По завершенню строків зберігання товарів на складах митних органів митниці набувають підстав здійснити розпорядження ними. Способи розпорядження товарами визначає стаття 243 МКУ. Зокрема визначено, що «товари, транспортні засоби комерційного призначення, що зберігаються на складах митних органів, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання, встановлених МКУ, підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законодавством, - безоплатній передачі у володіння і користування або переробці, утилізації чи знищенню» [23].

Частина дев'ята статті 243 МКУ деталізує, що «реалізація товарів здійснюється в порядку, встановленому законодавством, на митних аукціонах, редуціонах або за договором комісії за цінами, визначеними згідно із законодавством України про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність та Податковим кодексом України» [23].

Управління майном, яке переходить у власність держави через порушення митного законодавства, і визначення операцій з цим майном регулюється рядом нормативно-правових актів, включених у додаток «А». Ці акти встановлюють специфікації обліку, зберігання, оцінки та управління таким майном.

В свою чергу, узагальнений рух товарів та процедура розпорядження ними у випадку переходу власність держави схематично наведено у додатку «Б».

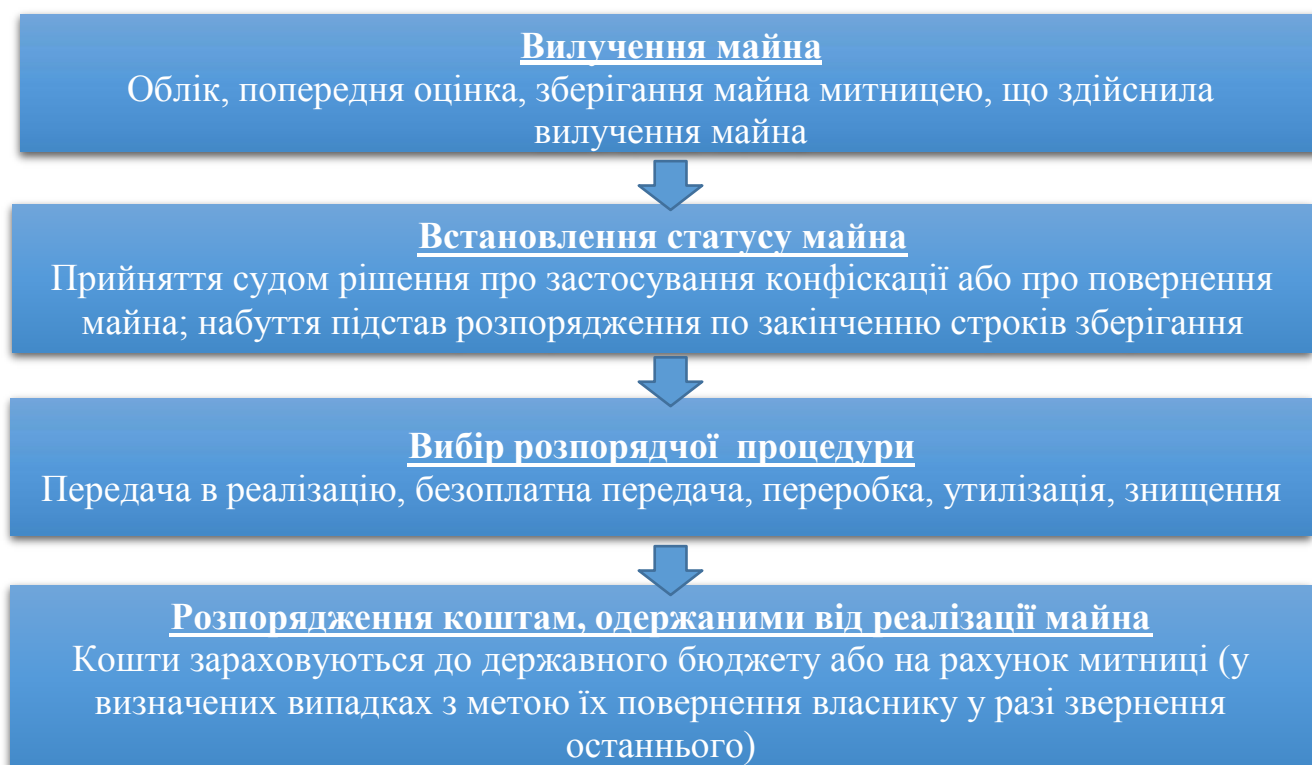

Рисунок 1.1. Дії з вилученим майном, яке стає власністю держави через порушення митного законодавства [узагальнено автором на основі [23]]

Загальний висновок полягає в тому, що на сьогодні існує система юридичних норм, що регулюють проведення операцій із вилученим та конфіскованим майном. Разом з цим, стверджувати про єдині підходи в Україні при розпорядженні таким майном, підстави відсутні, адже нормативно-правові акти встановлюють особливості поводження з таким майном для певних органів чи в залежності від статусу такого майна.

1.3. Об'єкти та суб'єкти правовідносин у досліджуваній сфері

Міжнародний процес глобалізації в усіх сферах (політичних, культурних, економічних, тощо) призводить до міжнародного поділу праці, міграції капіталу, перерозподілу ресурсів. Глобалізація є стимулюючим чинником подальшого прискорення міжнародної торгівлі, що призводить до збільшення взаємозалежності національних економік усього світу. Вигідне географічне положення України на шляху основних транспортних потоків безумовно стимулює рух товарів через її кордони.

Передусім слід зазначити, що у митному законодавстві використовується термін «товари» та «транспортні засоби комерційного призначення», а не «майно», як у цивільному/господарському законодавстві.

У відповідності до основного принципу, перетин митного кордону України розглядається як складна операція, що включає в себе ввезення на митну територію України, вивезення з неї або транзит через неї товарів та транспортних засобів комерційного призначення. Це охоплює різноманітні методи та шляхи, включаючи використання трубопровідного транспорту та ліній електропередачі.

МКУ дає визначення поняттю «товари», під яким «розуміються будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі» [23].

Згідно зі стандартами митного законодавства, транспортні засоби особистого користування визнаються товаром, в той час як транспортні засоби комерційного призначення віднесені до категорії "не товарів". Це визначення здійснене з урахуванням того, що за порушення митних норм може бути застосовано штрафні санкції, розміри яких залежать від вартості товарів, що є об'єктом правопорушення.

У контексті проведення митних формальностей та відповідно до вимог законодавства України у сфері державної митної справи, товари класифікуються як українські та іноземні. У визначенні «українські товари» враховуються певні критерії, які надають їм відповідний правовий статус.

Відповідно до чинного законодавства, українські товари охоплюють такі категорії:

а) Товари, що повністю отримані або вироблені на митній території України, при умові, що вони не містять компонентів, ввезених із-за меж митної території України. Проте, слід зауважити, що товари, повністю вироблені на митній території України, не отримують статусу українських товарів, якщо їх виготовлено з товарів, які не перебувають у вільному обігу на митній території України;

б) Товари, які ввезені на митну територію України та випущені для вільного обігу на цій території;

в) Товари, отримані чи вироблені на митній території України виключно з товарів, вказаних у підпункті «б», або з товарів, що зазначені в підпунктах «а» і «б» цього визначення (пункт б1 частини першої статті 4 МКУ).

В свою чергу, іноземні товари можуть бути класифіковані за наступними параметрами:

а) Товари, які не відповідають умовам, що стосуються повного отримання чи виробництва на митній території України, або які містять компоненти, що ввезені із-за меж митної території України;

б) Товари, які втратили митний статус українських товарів відповідно до МКУ та інших чинних нормативно-правових актів.

Таким чином, наведене визначення сприяє систематизації товарів для забезпечення ефективного виконання митних процедур над ними.

Враховуючи зазначене можемо констатувати, що об'єктом правовідносин у досліджуваній сфері є товари та транспортні засоби комерційного призначення, що переходять у власність держави у випадках, визначених митним законодавством.

Табл. 1.2

Статус товарів за підставою переходу у власність держави*

Товари, що перейшли у власність держави, або якими набуто підстав здійснити розпорядження у встановлених митним законодавством випадках	Товари, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання
	Вилучені митницями товари, щодо яких судом прийнято рішення про конфіскацію на користь держави
	Товари, виявлені під час проведення митного контролю в митних зонах або на транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, та для яких невідомий власник
	Товари, поміщені у митний режим відмови на користь держави
	Товари, граничний строк перебування яких під митним контролем закінчився
	Товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, у тому числі товари - безпосередні предмети порушення митних правил

* Джерело: узагальнено автором на основі [23]

Суб'єктами правовідносин у досліджуваній сфері є особи, які задіяні в операціях з вилученим митницями майном, яке переходить у власність держави.

Передусім, це звісно Держмитслужба та її територіальні органи (митниці), які вилучають та/або припиняють ввезення товарів на митну територію України при їх спробі перетину державного кордону.

Положенням про Держмитслужбу визначено коло питань, за які вона несе відповідальність, серед іншого, це «організація та здійснення ведення обліку, зберігання, проведення оцінки вилучених, прийнятих на зберігання, розміщених у митний режим відмови на користь держави товарів, а також товарів, які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України і власник яких невідомий, та розпорядження ними» [35].

Аналіз чинного законодавства засвідчив суттєве коло державних органів, установ та організацій, які дотичні до питань розпорядження таким майном. Передусім варто врахувати, що починаючи з року 2001, майно, що було вилучено митницями та щодо якого прийнято рішення суду про конфіскацію, передається для наступного розпорядження, зокрема реалізації, державним виконавцям, які входять до структури органів Мін'юсту. Таким чином, на сьогодні митниці позбавлені права самостійно розпоряджатися таким майном (за виключенням певних категорій, а саме лікарських та медичних препаратів, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, зброї та боєприпасів – за дорученням державних виконавців митниці знищують таке майно або передають його органам Національної поліції України).

Узагальнено варто зазначити, що на різних етапах поводження з майном, що конфісковане внаслідок порушення митного законодавства, участь беруть представники різних органів виконавчої влади. Крім Держмитслужби та її територіальних органів (митниць) залучаються в різний спосіб представники Міністерства юстиції, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції, Служби безпеки, Міністерства культури, Міністерства охорони здоров'я, Державного казначейства, Національного банку та інші.

Рисунок 1.2. Розпорядники вилученого митницями майна

[узагальнено автором на основі [23]]

Крім того, до операцій з вилученим митницями майном також залучаються суб'єкти господарювання, які надають послуги зі зберігання (за відсутності у митниці можливості забезпечити належні умови зберігання майна, таке майно передається на відповідальне зберігання підприємствам, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання такого майна), оцінювання (встановлення вартості майна для цілей його реалізації або безоплатної передачі), проведення аналізів та експертиз (на предмет ідентифікації майна, виявлення якісних та кількісних характеристик), тощо.

Слід зазначити, що тільки за умови злагодженої роботи усіх суб'єктів досліджуваного процесу вдасться уникнути існуючих проблем розпорядження вилученим митницям майном та вдосконалити процесуальні моменти діяльності. Передусім, це відноситься до взаємодії митних органів і органів державної виконавчої служби у процесі організації розпорядження конфіскованим майном.

Висновки до першого розділу

1. Можемо констатувати, що на сьогоднішній день не проводилися комплексні наукові дослідження щодо проблематики розпорядження майном, яке переходить у власність держави. Існує недостатньо ефективна система взаємодії між митними органами, органами державної виконавчої служби та суб'єктами господарювання, які залучаються до операцій з цим майном. Україна на сьогоднішній день не має конкретних нормативно-методичних розробок, в яких б були визначені основні принципи і необхідні умови для створення єдиної організаційно-економічної системи управління майном, що переходить у власність держави через порушення митного законодавства.

2. Ефективне управління товарами та транспортними засобами, які переходять у власність держави, є ключовим фактором для збільшення фінансового потенціалу державного бюджету. Цей процес включає в себе комплексні заходи, спрямовані на прийом, облік, експертизу, оцінку, а також реалізацію чи переробку цих активів, а також утилізацію чи знищення за необхідності. Розумна організація контролю та нагляду в цій сфері може виявитися одним із важливих елементів у покращенні ситуації. Також, аналогічно до того, як вантажі учасників зовнішньо-економічної діяльності знаходяться у конкретних місцях (склади тимчасового зберігання, портові термінали, зони митного контролю), товари, що були вилучені митницями, також повинні піддаватися постійному контролю та заходам, які гарантують їхню збереженість, особливо у випадках, коли неможливо забезпечити постійний нагляд.

3. Об'єктом правовідносин у досліджуваній сфері є товари та транспортні засоби комерційного призначення, що переходять у власність держави у випадках, визначених митним законодавством. Суб'єктами правовідносин є особи, які задіяні в операціях з таким майном (митні органи та органами державної виконавчої служби, інші державні установи та заклади, а також суб'єкти господарювання, що надають свої послуги). Від злагодженої роботи усіх суб'єктів досліджуваного процесу залежить можливість уникнення проблем при розпорядженні вилученим митницям майном та можливість досягнення максимальних показників у відповідній сфері діяльності.

РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

2.1. Реалізаційні процедури щодо майна, вилученого за порушення митного законодавства

Реалізація майна представляє собою одну з найефективніших форм розпорядження, оскільки вона не лише дозволяє звільнити складські приміщення від товарів, зменшуючи витрати на їх зберігання та складські операції, а також визволяє людські ресурси, які можуть бути використані для періодичної інвентаризації. Крім того, цей процес сприяє поповненню державного бюджету за рахунок отриманих коштів від реалізації зазначеного майна.

Дослідженням проблематики процесу реалізації в Україні займалися такі вчені-економісти, як: О. Лишиленко, М. Огійчук, І. Садовська, П. Сук та інші. Всі вони мали різні погляди щодо визначення сутності поняття «процесу реалізації», розглянемо їх в табл. 2.1.

Табл. 2.1.

Сутність поняття процесу «реалізації»*

Автор/вчений-економіст	Сутність поняття процесу «реалізації»
Лишиленко О.В.	«Кінцевий етап кругообігу господарських засобів, який пов'язаний із реалізацією готової продукції, виконаних робіт та наданих послуг підприємством і, як результат, із встановленням фінансового результату його діяльності» [22]
Огійчук М.Ф.	«Відчуження активів, які належать підприємству, шляхом їх реалізації з метою відтворення використаних активів підприємства та отримання прибутку для задоволення різних потреб підприємства та його власників» [24]
Садовська І.Б.	«Реалізація вироблених або перепроданих товарів і послуг для одержання грошової виручки» [58]
Сук П.Л.	«Операцій з продажу готової продукції, виконаних робіт і наданих послуг, під час яких відбувається передача готової продукції споживачам, отримання оплати від них, встановлення результату діяльності» [59]

*Джерело: узагальнено автором на основі [22, 24, 58, 59]

Враховуючи наукові висловлення, слід відзначити, що основним завданням процесу реалізації є досягнення позитивного фінансового результату, а саме отримання прибутку. У зазначеному контексті нинішні дослідження вказують на те, що жоден з вчених-економістів не розглядає процес реалізації як ефективний засіб розпорядження державними активами.

В площині нормативних актів реалізація - це «передача, обмін, поставка за договором та відчуження іншим шляхом харчового продукту від однієї особи до іншої безвідносно від того, чи відбулася реалізація платно та/або в іншій формі» [44].

Іншим законом визначено, що реалізація – це «продаж, обмін, дарування, відчуження іншим шляхом, незалежно від того чи здійснюється таке відчуження на платній основі чи безоплатно» [28].

ПКУ надає своє визначення продажу (реалізації) товарів, під яким розуміються «будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів. Не вважаються продажем товарів операції з надання товарів у межах договорів комісії (консигнації), поруки, схову (відповідального зберігання), доручення, довірчого управління, оперативного лізингу (оренди), інших цивільно-правових договорів, які не передбачають передачі прав власності на такі товари» [26].

Враховуючи діяльність митних органів як специфічну управлінську діяльність в сфері практичної реалізації митної справи, констатуємо про відсутність будь-яких визначень терміну «реалізація» в контексті майна, яке набувається у власність держави у визначених митним законодавством випадках, або якими митні органи набули права розпорядження.

Натомість в статті 4 МКУ наведено визначення терміну «випуск товарів», під яким розуміється «надання митним органом права на користування та/або

розпорядження товарами, щодо яких здійснюється митне оформлення, відповідно до заявленої мети» [23].

Отже, на підставі викладеного можна зробити висновок, що організаційно-правовий аспект функціонування митниць у контексті реалізації майна, що стає власністю держави внаслідок порушень митного законодавства. Можливий варіант структурування вищезазначеного процесу полягає в наступному:

а) організаційний аспект включає в себе проведення організаційної роботи, таку як укладання угод, формалізація документації, нагляд за дотриманням термінів реалізації та видача товарів покупцеві;

б) юридичний аспект передбачає проведення юридичної роботи, зокрема вирішення питань претензійно-позовного характеру у випадках порушень торговельним підприємством договірних зобов'язань;

в) фінансовий аспект включає контроль за розпорядженням коштами, отриманими від реалізації, а також ведення розрахунків із державним бюджетом.

З аналізу чинних нормативно-правових актів можна прийти до висновку, що на сьогодні майно, що стало власністю держави внаслідок порушення митних правил, може реалізовуватися:

- на електронних аукціонах (митних аукціонах, редукаціях, аукціонах за фіксованою ціною);

- шляхом комісійної торгівлі (за договором комісії).

Так, частина дев'ята статті 243 МКУ визначає, що «реалізація майна, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, здійснюється на митних аукціонах, редукаціях або за договором комісії за цінами, визначеними згідно із законодавством України про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність та Податковим кодексом України» [23].

В свою чергу, майно, що конфісковане згідно з матеріалами митниць, підлягає продажу за участю державних виконавців у відповідності до положень Закону України «Про виконавче провадження», стаття 62 якого визначає, що «реалізація арештованого майна здійснюється шляхом проведення електронних аукціонів або за фіксованою ціною» [29].

З метою встановлення можливих шляхів удосконалення даних реалізаційних процедур, проведемо аналіз їх здійснення, виявивши основні проблемні питання в цьому напрямку.

Продаж майна, що було конфісковано судом за матеріалами митниць, до 2014 року здійснювалось не в електронній площині, що робило процес не зовсім прозорим та позначалось на низькій ефективності такої процедури. Основними недоліками були наступні: повний закритий режим; обмежена можливість отримання повної інформації про майно; розміщення даних щодо торгів в менш відомих виданнях; відсутність можливості публікації цієї інформації в загальнодоступних засобах масової інформації; здійснення аукціонів в приміщеннях з платою за вхід; більшість активів реалізовувалась тільки за ціною їх максимальної уцінки та інші подібні обставини. Зазначене призводило до значних втрат державного бюджету. У той же час окремі підприємства, що отримали повноваження на управління майном, що перейшло у власність держави, не дотримувались належних заходів з його збереження, що призводило до суттєвих фінансових втрат для держави.

До 2019 року підзаконні нормативно-правові акти, які регламентували питання організації та проведення митних аукціонів, також не передбачали використання електронних технологій у процесі реалізації майна, яке переходить у власність держави через порушення митного законодавства (за винятком конфіскованого майна). Ефективність реалізації такого майна за тогочасним порядком була вкрай незадовільною та призводила до можливості змов та монополізації ринку реалізації такого майна певними групами компаній.

Усвідомлюючи прогрес технологій продажу майна, а саме широке застосування електронної комерції, відповідні нововведення поступово впроваджувалися в площину продажу вилученого митницями майна.

Так, починаючи з 2014 року конфісковане за матеріалами митниць майно почало реалізовуватись органами державної виконавчої служби на електронних аукціонах, а інше майно (відмова на користь держави, знахідки в зонах митного контролю, тощо) – з кінця 2019 року. При цьому, у першому випадку

адміністратором системи електронних торгів було визначено ДП «СЕТАМ» (належить до сфери управління Мін'юсту), в іншому випадку – АТ «Прозорро.Продажі» (належить до сфери управління Мінекономіки).

З 1 травня 2014 року в Україні розпочалася поетапна імплементація електронної торгової системи «СЕТАМ» як експериментального заходу відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України [51]. Уже у 2015 році результати експерименту із впровадження новаторської системи реалізації арештованого майна були визнані Кабінетом Міністрів як вдалий крок у напрямку оптимізації даного процесу. Враховуючи позитивну динаміку, було прийнято стратегічне рішення щодо розгортання системи проведення електронних торгів для ефективної реалізації арештованого майна на всій території України [7].

Однак варто відзначити, що виникла суттєва тенденція монополізації ринку реалізації конфіскованого майна через наявність лише одного провідного організатора електронних торгів у даній сфері. Це створювало необхідність уважно розглядати можливі наслідки та вдосконалювати механізми забезпечення конкурентного середовища.

Зазначена ситуація вносила потенційні загрози щодо зловживань та корупції, запобігти яким було можливо шляхом розгляду можливостей створення більш децентралізованої та прозорої системи, яка сприятиме підвищенню довіри учасників і покращенню якості надання послуг у секторі реалізації арештованого майна.

Основною проблематикою системи «СЕТАМ» є те, що дана система однорівнева, тобто теоретично та «технічно» дозволяє втручання в хід торгів адміністратором таких торгів. Загалом, «СЕТАМ» діяла синергетично у чотирьох важливих функціональних ролях. По-перше, вона виконувала завдання адміністрування системи електронних торгів, забезпечуючи ефективне та безперебійне функціонування платформи. По-друге, відомство брало на себе організацію торгів, гарантуючи справедливий та конкурентний характер торговельного процесу. По-третє, «СЕТАМ» виконувала важливу роль у зберіганні арештованого майна, забезпечуючи його безпеку та надійність зберігання.

Нарешті, четвертою функцією було ефективне виконання процесу реалізації арештованого майна, максимізуючи виручку та забезпечуючи легальний характер цього процесу.

Критика стосовно відсутності єдиної компанії в Україні, яка могла б гарантувати проведення прозорих та високоякісних електронних торгів, висловлювалась з моменту заснування «СЕТАМ». Наразі, не дивлячись на критику, «СЕТАМ» фактично утримує монопольне право на реалізацію арештованого майна, що призводить до обмежень у можливості учасників ринку обирати альтернативні платформи для проведення торгів.

Ця ситуація породжує важливі питання щодо конкурентоспроможності ринку та можливостей для покращення ефективності. Розглядаючи подальші перспективи, можливою стратегією є впровадження механізмів, спрямованих на створення конкурентної сфери та розширення вибору для учасників, що сприятиме підвищенню якості електронних торгів та усуненню суттєвих недоліків у діючій системі.

Зокрема, отримавши низку скарг, починаючи з 2016 року Антимонопольний комітет України розпочав аналіз дій Мін'юсту щодо створення передумов для монополізації ринку продажу конфіскованого майна єдиною компанією, а саме «СЕТАМ». Цей крок з боку Антимонопольного комітету свідчив про вагомість проблеми та серйозний обсяг уваги, який приділяється аналізу можливих антимонопольних порушень у сфері реалізації арештованого майна з метою формування конкурентоспроможного та ефективного ринку, де різноманіття учасників може сприяти якісному поліпшенню послуг та усуненню можливих негативних наслідків монопольного владарювання на даному ринку.

У результаті свого аналізу, Антимонопольний комітет України рекомендував Кабінету Міністрів України провести лібералізацію моделі реалізації конфіскованого майна та дозволити іншим учасникам ринку брати участь у організації торгів із таким майном. Комітет наголосив на необхідності уникнення неконкурентної ситуації, яка склалася в результаті того, що ДП «СЕТАМ» виступає

як організатор та один із операторів електронних майданчиків для реалізації арештованого майна.

Це рішення мало на меті створення більш конкурентоспроможного та демократичного середовища, де різні гравці можуть конкурувати на ринку, що сприятиме збільшенню якості послуг та інновацій. Лібералізація також мала сприяти зменшенню можливостей для монопольних практик та сприяти більш ефективному використанню ресурсів у сфері реалізації арештованого майна.

Розслідування Антимонопольного комітету України тривало до травня 2021 року та завершилось закриттям провадження (з огляду на впровадження Мін'юстом процедури проведення конкурсу з відбору організатора електронних торгів, а також розділення функцій адміністратора та організатора в системі) [32].

Водночас, ситуація на ринку не піддалася кардинальним змінам, «СЕТАМ» продовжує насолоджуватися певними привілеями, і приватні торгові майданчики залишаються у складних умовах порівняно із державним монополістом. Цей стан речей вказує на необхідність додаткових заходів для створення більш справедливого та конкурентного середовища. Можливо, доцільно розглянути додаткові реформи, які б дозволяли приватним майданчикам працювати на ринку на рівних умовах та сприяли більш рівноправному розподілу можливостей та переваг. Це може включати в себе розробку чітких правил конкуренції, стимулювання інновацій та забезпечення прозорості в процесах реалізації арештованого майна.

У додатку «В» систематизовано процедурні питання розпорядження майном, конфіскованим за матеріалами митниць, та участь в них державних виконавців та ДП «СЕТАМ» як реалізатора такого майна.

Альтернативою «СЕТАМ» є система продажу майна на електронних аукціонах «Прозорро.Продажі», в якій на сьогодні здійснюється продаж всього іншого майна, що переходить у власність держави за порушення митних правил (за яким не звернувся власник, відмова на користь держави, знахідки в зоні митного контролю, тощо).

«Прозорро.Продажі» – електронна торгова система, створена в 2016 році з метою підвищення прозорості та ефективності в процесі реалізації державного майна. Ініціатива була покликана створити надійну та конкурентоспроможну платформу для проведення електронних торгів, де кожен учасник може отримати рівний доступ та рівні умови для участі, сприяючи таким чином підвищенню довіри учасників ринку та забезпеченню справедливого конкурентного середовища.

Система «Прозорро.Продажі» забезпечує високий рівень прозорості завдяки дворівневій архітектурі, що включає центральну базу даних (ЦБД) та електронні майданчики. Майданчики взаємодіють з ЦБД за допомогою API (інтерфейсу програмування застосунків) з відкритим кодом. Кожен користувач має можливість обрати будь-який майданчик та переглядати всі аукціони в системі.

Ця система створює стимули для розвитку чесної ринкової конкуренції серед електронних майданчиків. Всі майданчики мають рівний доступ до усіх лотів, але 90% комісії від продажу отримує той майданчик, через який було здійснено реалізацію. Такий підхід стимулює майданчики до надання кращих умов обслуговування та привертає увагу потенційних покупців, сприяючи ефективній та конкурентоспроможній роботі системи.

З 2017 року в рамках системи «Прозорро.Продажі» була впроваджена можливість здійснення продажу майна за «голландською» моделлю, що передбачає здійснення торгів із покроковим пониженням ціни. Це інноваційне рішення дозволило оптимізувати процес реалізації майна, стимулюючи конкуренцію та забезпечуючи ефективний механізм визначення ринкової вартості активів.

Запровадження можливості продажу майна за «голландською» моделлю в системі «Прозорро.Продажі» відкрило нові перспективи та підвищило гнучкість у проведенні торгів. Цей підхід відрізняється від традиційних аукціонів, таких як англійські, де учасники підвищують ціну своїх пропозицій. У голландському аукціоні ціна майна автоматично знижується протягом часу або до тих пір, поки один із учасників не висловить бажання придбати майно за поточною ціною. Такий механізм стимулює учасників торгів робити пропозиції та зупиняти зниження ціни в той момент, коли вони вважають, що ціна стала для них прийнятною.

Цей підхід сприяє оптимізації процесу продажу майна, сприяє формуванню реальної ринкової вартості та забезпечує більший ступінь участі та конкуренції. Механізм «голландського» аукціону в системі «Прозорро.Продажі» є важливим інструментом для забезпечення ефективності та справедливості у процесі реалізації майна.

У грудні 2019 року Урядом було затверджено Порядок реалізації товарів на митних аукціонах, редукуваннях [39] (далі – Порядок № 1050), який визначав таку реалізацію виключно в електронній торговій системі «Прозорро.Продажі».

Структурно митний аукціон/редукування характеризується послідовністю певних стадій, які схематично наводяться у додатку «Г».

Крім електронних аукціонів, чинне законодавство передбачає реалізацію митницями майна, що перейшло у власність держави (крім конфіскованого), за договорами комісії. Такий спосіб, як згадувалось вище, передбачений приписами статті 243 МКУ, а процедура – Порядку № 1340 [49].

З огляду на положення Порядку № 1050 можна прийти до висновку, що в реалізацію за договором комісії можуть бути передане майно, вартість однієї облікової одиниці якого менше п'яти розмірів мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня відповідного року (все, що перевищує зазначену цінову межу, може бути реалізовано виключно через електронний аукціон).

Окремі положення щодо реалізації за договором комісії визначені Порядком № 1340, однак їх обсяг не дозволяє стверджувати про повноту нормативного регулювання у цій площині.

Згідно з Цивільним кодексом України [61] за договором комісії одна сторона (комісіонер) зобов'язується виконати один або кілька правочинів за дорученням другої сторони (комітента). Важливою характеристикою цього договору є те, що комісіонер діє від свого імені, але за рахунок комітента.

Основні риси цього виду торгівлі включають:

1. Відсутність права власності: Комісіонер не стає власником прийнятих товарів, а вони залишаються за комітентом (особою, яка передала товари комісіонеру для реалізації). Таким чином, комісіонер діє від імені комітента.

2. Залежність доходу від умов договору: Комісійний дохід, який отримує комісіонер, зазвичай залежить від умов укладеного договору між сторонами. У більшості випадків, комісійний винагородження сплачується після фактичної реалізації товарів, а не негайно після їх прийняття.

3. Відсоткова комісійна плата: Комісійний дохід часто визначається у вигляді відсотка від обсягу продажів або від конкретних угод, визначених у договорі. Відсоткова комісійна плата забезпечує інтерес комісіонера у вдалих торгівлях і може бути мотивацією для ефективної реалізації товарів.

Слід вказати, що така форма торгівлі дозволяє комітентам ефективно реалізовувати свої товари, залучаючи професійних посередників, які мають досвід та зв'язки на ринку.

Положенням № 1340 передбачено, що угоду з торговельним підприємством, якому доручається реалізація майна, укладає керівник чи заступник керівника (відповідно до розподілу обов'язків) органу, що вилучив та обліковує майно. Також таку угоду можуть укладати особи, які виконують їх обов'язки в межах повноважень, встановлених законодавством. У випадку розгляду справи, пов'язаної із здійсненням митного контролю, угоду може укладати керівник митниці.

Зазначається, що угоди з торговельними підприємствами на реалізацію майна можуть бути укладені лише після включення цих підприємств до єдиного реєстру торговельних підприємств та організацій. Цей реєстр ведеться територіальними органами Державної податкової служби України. Такий порядок сприяє контролю та регулюванню діяльності торгових підприємств, що беруть участь у реалізації майна.

На 2023 рік до Єдиного реєстру суб'єктів господарювання, які можуть здійснювати реалізацію безхазяйного майна та майна, що переходить у власність держави, включено 20 суб'єктів господарювання [4]. Це свідчить про наявність обраного переліку підприємств чи організацій, які мають право на участь у процесі реалізації такого майна. Обмежене число суб'єктів господарювання встановлене

для забезпечення контролю, ефективності та транспарентності управління безхазяйним майном та майном, що переходить у власність держави.

Іншим моментом, на якому акцентується увага Порядку № 1340 в частині реалізації майна за договором комісії, - це поводження з нереалізованим у такий спосіб майно, серед основного можна узагальнити наступним чином:

1) Уцінка нереалізованого майна: Якщо майно, передане для продажу в роздрібну торгівлю, не реалізоване протягом 60 календарних днів, воно підлягає уцінці. Розмір уцінки не повинен перевищувати 20% вартості, зазначеної в акті опису, оцінки та передачі майна.

2) Додаткова уцінка: Якщо товар не реалізовано протягом наступних 30 днів після першої уцінки, проводиться додаткова уцінка. Якщо і після цього майно залишається нереалізованим, його може бути передано для реалізації за ціною остаточної вартості іншій організації.

3) Уцінка майна з обмеженим терміном зберігання: У випадку, коли на реалізацію передається майно з обмеженим терміном зберігання або користування, і воно не має попиту, уцінка може провадитись у скорочені терміни.

Зазначені приписи спрямовані на оптимізацію та ефективне управління нереалізованим майном, забезпечуючи механізми уцінки та можливість передачі майна для реалізації в інший спосіб у випадку, якщо перші заходи не призвели до успішної реалізації.

Інші вимоги до продажу майна за договором комісії дотепер регламентуються правилами комісійної торгівлі непродовольчими товарами, затвердженими понад 28 років тому (за весь період переглядалися лише частково) [27].

Зазвичай, договір зі спеціалізованим торговельним підприємством про реалізацію майна на умовах комісійної торгівлі укладається митницями терміном до одного року. При цьому, у разі відсутності порушень договірних зобов'язань сторін та якщо торговельна організація включена до Єдиного реєстру суб'єктів господарювання, які можуть здійснювати реалізацію безхазяйного майна та майна, що переходить у власність держави, можлива пролонгація договору. Зазначене

спрямоване на забезпечення стабільності та надійності укладених договорів, а також враховує можливість продовження співпраці за умови відповідності обумовленим умовам та включення торговельної організації до Реєстру, що дозволяє здійснювати реалізацію визначеного майна.

У додатку «Д» систематизовано процедурні питання розпорядження митницями майном, що перейшло у власність держави на інших підставах ніж конфіскація.

Загалом, реалізація майна, яким набула права розпоряджатися митниця, незалежно від того який спосіб продажу застосовується (митний аукціон, редукціон чи комісійна торгівля) доволі ускладнена наступними факторами:

- низька якість майна (майно втрачає якісні характеристики під час тривалого зберігання на складах митних органів тощо);
- специфічність майна (майно ввозилося певним суб'єктом під певні цілі, а тому його використання в інших цілях малоімовірне);
- статус майна (купівля майна, яке було вилучено та/або конфісковано, несе певні потенційні ризики через ймовірність оскарження рішення про перехід права власності на таке майно до держави, тощо).

Існує й низка інших причин, які можуть впливати на низькі обсяги продажу такого майна, і відсутність достатньої популяризації способів його реалізації визначається як один з ключових бар'єрів. В цьому контексті, рекомендується внести істотні зміни в підхід до пошуку ринків збуту та популяризації такого виду торгів. Важливо врахувати, що взаємодія із зацікавленими сторонами, а також інформування потенційних покупців про наявність цього майна є вирішальними аспектами.

Серед можливих заходів для подолання цього бар'єру можуть бути:

1. Ефективна реклама: Забезпечення високоякісної та ефективної рекламної кампанії для привертання уваги потенційних покупців. Використання різних каналів маркетингу, таких як соціальні мережі, інтернет-платформи, та інші.

2. Створення позитивного образу: Створення позитивного образу та усвідомлення для покупців, що таке майно хоч і є митним конфіскатом, але є доступним та привабливим.

3. Партнерські відносини: Розвиток партнерських відносин з іншими бізнесами та організаціями для сприяння популяризації продажу такого майна.

4. Інформаційна прозорість: Забезпечення чіткої та доступної інформації про умови та переваги покупки даного майна, а також процедури його реалізації.

5. Інноваційні підходи: Впровадження інноваційних методів продажу та взаємодії з покупцями, наприклад, використання різних онлайн-платформ для привертання уваги до майна.

Існують також законодавчо передбачені процедури, які визначають обов'язковість залучення експертів та впроваджують стадійність у реалізації майна зі складним механізмом переоцінок. Це призводить до накопичення великої кількості товарів як на складах митних органів, так і на складах торговельних підприємств. З часом ці товари втрачають попит, морально та фізично знецінюються та врешті стають неліквідними.

Можна підсумувати, що цей процес має декілька наслідків:

1. Затримка у реалізації майна: Довготривалі процедури та переоцінки можуть затримувати процес реалізації майна, що може призвести до його накопичення на складах.

2. Втрата привабливості: Майно, яке перебуває на складах тривалий час, може втратити свою привабливість для покупців через фізичне та моральне застаріння.

3. Неліквідність: Товари, що стали застарілими, можуть стати неліквідними, що ускладнює їх подальшу реалізацію.

4. Неконкурентоспроможність: У результаті довготривалих процедур та затримок, майно може стати неконкурентоспроможним на ринку порівняно з іншими пропозиціями.

Групою товарів, яка потребує прискореної процедури розпорядження, зокрема шляхом реалізації на редукації (торги на пониження вартості) або за

договорами комісії, є товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання. Товари, що вимагають особливих умов при перевезенні та зберіганні, потребують дотримання спеціальних стандартів та умов, щоб уникнути негативного впливу високих чи низьких температур повітря та інших факторів зовнішнього середовища на ці товари чи тару. Важливо враховувати, що невідповідні умови перевезення та зберігання можуть призвести до погіршення якості товарів, їхнього псування чи навіть небезпеки для споживачів. Дотримання спеціальних умов є ключовим елементом успішного управління товарами, що вимагають особливих умов.

Частиною 6 статті 243 МКУ визначено, що «товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, у тому числі товари - безпосередні предмети порушення митних правил, вилучені відповідно до цього МКУ, підлягають реалізації з урахуванням терміну їх придатності, а у випадках, передбачених законодавством, - переробці, утилізації чи знищенню» [23].

Також пунктом 11 Порядку № 1724 передбачено, що «майном, що швидко псується або має обмежений строк зберігання (овочі, фрукти та інша сільськогосподарська продукція; продукти харчування, строк вживання яких закінчується; живі квіти; продуктивна робоча і племінна худоба, птиця, кролі, бджоли та інші живі тварини тощо), мають право розпоряджатися в установленому законодавством порядку митниці з урахуванням строку його придатності та фахових висновків спеціально уповноважених органів виконавчої влади, які здійснюють державний контроль і нагляд за якістю та безпечністю такої продукції» [48].

Зауважимо, що згідно пункту 8.11 розділу VIII Порядку № 627 «товари, що швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, у тому числі товари - безпосередні предмети порушення митних правил, зберігаються на складі митниці протягом строку, що починається з моменту їх розміщення на складі й закінчується за 45 днів до закінчення строку їх придатності» [40].

В ситуації, де майно передається для реалізації і має обмежений термін зберігання, а також виявляється низький чи відсутній попит, передбачено, що

уцінка може бути проведена у скорочені строки. Такий підхід забезпечує ефективну реалізацію майна з обмеженим терміном зберігання та покликаний уникнути його непродуктивного утримання на складах чи інших зберігальних приміщеннях.

Згідно з Порядком № 1050, у випадку товарів, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, і якщо до закінчення строку їх придатності залишається менше 15 календарних днів з дня прийняття комісією рішення про проведення електронного аукціону, передбачено, що ці товари передаються одразу для реалізації на редукації. Цей підхід є ефективним для швидкої реалізації товарів, які мають обмежений термін придатності, тим самим запобігаючи їх псуванню чи простроченню.

Щодо реалізації конфіскованого майна на аукціоні за фіксованою ціною, тобто у спосіб який визначений законодавством, слід зазначити, що на практиці цей спосіб дотепер не використовується (незважаючи на його нормативне врегулювання). Порядок № 2831/5 визначає, що «аукціон за фіксованою ціною – це спосіб реалізації арештованого майна за ціною, що фіксується на період реалізації, який не передбачає її підвищення під час аукціону, за яким покупцем стає особа, що перша за інших надіслала заявку в електронній формі через особистий кабінет та негайно (не пізніше ніж протягом 15 хвилин) сплатила на рахунок організатора суму (ціну лота), визначену в інформаційному повідомленні, в безготівковій формі з використанням електронних платіжних систем» [38].

При цьому, «реалізація за фіксованою ціною застосовується щодо майна, оціночна вартість якого не перевищує 30 мінімальних розмірів заробітної плати. Реалізація за фіксованою ціною не застосовується до нерухомого майна, об'єктів незавершеного будівництва, майбутніх об'єктів нерухомості, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден незалежно від вартості такого майна» [38].

2.2. Відмінні від реалізації способи розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства

Положення статті 243 МКУ визначають, що «товари, транспортні засоби комерційного призначення, що переходять у власність держави за порушення митного законодавства, підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законодавством, – безоплатній передачі у володіння і користування або переробці, утилізації чи знищенню» [23].

Тобто, поміж реалізації, законодавець визначив цілий спектр інших способів розпорядження майном, серед яких безоплатна передача, переробка, утилізація, знищення.

Безоплатна передача

Положення Порядку № 1340 передбачають можливість безоплатної передачі майна за рішенням комісії, яка утворюється на місцях митницями, «закладам охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення населення, військовим формуванням, установам виконання покарань, слідчим ізоляторам та на благодійні цілі» [49] у двох випадках:

якщо об'єктом передачі є майно, що має ступінь зносу понад 50 відсотків (підпункт 8 пункту 9 Порядку 1340), або

якщо об'єктом передачі є швидкопсувні продукти харчування, стосовно яких проведено належну експертизу/дослідження (підпункт 9 пункту 9 Порядку 1340).

Також виключно безоплатна передача майна застосовується при розпорядженні певними категорія вилученого митницями майна, зокрема:

- «культурні цінності після проведення спеціальної експертизи на підставі рішення Мінкультури безоплатно передаються на довічне зберігання до державних музеїв, архівів, бібліотек і наукових установ» [49];

- «спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації передаються Центральному управлінню Служби безпеки України, підпорядкованим йому регіональним органам для подальшого зберігання, знищення або використання в інтересах державної безпеки» [49];

- «військова зброя та боєприпаси до неї, військова техніка, а також товари військового призначення та подвійного використання передаються Міноборони, МВС, Національній поліції, Державному бюро розслідувань, Державній прикордонній службі або СБУ» [49].

Крім того, на будь-якому етапі розпорядження майном, що перейшло у власність держави, можливе прийняття розпорядження Уряду про його безоплатне передання. Наприклад, такими рішення були розпорядження КМУ від 26.11.2014 № 1165 – р «Про передачу до сфери управління Міністерства оборони майна військового призначення», від 11.10.2016 № 725 – р «Про передачу мостових металоконструкцій до сфери управління Державного агентства автомобільних доріг», від 20.10.2021 № 1284 – р «Про передачу транспортних засобів до сфери управління Державної митної служби», від 02.12.2021 № 1583 – р «Про передачу до сфери управління Адміністрації Державної прикордонної служби транспортного засобу».

Окремо, Законом визначено, що «з метою поліпшення матеріального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, митні органи зобов'язані безоплатно передавати закладам, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, дитячим будинкам сімейного типу, прийомним сім'ям дитячі речі, м'який інвентар, транспортні засоби тощо, затримані митними органами і конфісковані в установленому порядку, а також ті, за якими не звернувся власник до закінчення терміну їх зберігання під митним контролем, у кількості, що не перевищує необхідних річних потреб відповідного закладу або сім'ї, за зверненням служби у справах дітей» [31].

При цьому, приписів щодо безоплатного передання такого майна у порядку, встановленому певною постановою Кабінету Міністрів України або іншим нормативно-правовим актом, Закон не містить. Зазначене дає підстави стверджувати, що безоплатна передача у зазначеному вище випадку має здійснюватися з дотриманням положень чинних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у сфері розпорядження таким майном.

Слід зазначити, що норма статті 24 Закону [31] в частині зобов'язання митних органів на безоплатну передачу конфіскованого майна суперечить положенням ряду спеціальних законів, якими встановлений порядок розпорядження таким майном (через процедуру виконавчого провадження), а отже, виконана бути не може.

Водночас варто взяти до уваги, що пунктом 12¹ Порядку № 1724 та пунктом 5 Порядку № 985 передбачено, що «товари і вироби для дітей, м'який інвентар, а саме: одяг (у тому числі спортивний), білизна, постільні речі, шкарпетки, панчохи, взуття (у тому числі спортивне), шкільне приладдя, книги для дітей дошкільного та шкільного віку, штори і занавіски, килими та килимові доріжки, матраци, іграшки для дітей віком до 7 років, за наявності супровідної документації, в якій є відомості про походження товару та підтверджено його безпеку для здоров'я, транспортні та інші засоби, затримані митницями і конфісковані в установленому порядку, можуть передаватися безоплатно закладам, у яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, дитячим будинкам сімейного типу, прийомним сім'ям, будинкам дитини при установах виконання покарань у кількості, що не перевищує необхідної річної потреби відповідного закладу або сім'ї, за зверненням служби у справах неповнолітніх після проведення належної експертизи» [42].

При цьому зауважимо, що суб'єктом безоплатної передачі конфіскованого майна у зазначених вище випадках є орган державної виконавчої служби, а не митниця (представник митниці входить лише до складу комісії, яка створюється державним виконавцем для розпорядження конфіскованим майном).

У відповідності з визначеними процедурами, передбачено можливість безкоштовної передачі продуктів харчування, які не придатні для споживання людьми, проте вважаються безпечними з точки зору санітарії та епідеміології. Згідно з відповідним рішенням санітарно-епідеміологічної та ветеринарної служби, такі товари можуть бути передані безоплатно для використання як корм для тварин.

Також варто згадати, що згідно з рішенням КМУ від 16 вересня 2022 року № 1043 вносено зміни до ряду постанов, якими, на період дії воєнного стану, було

визначено механізм безоплатної передачі майна, що перейшло у власність держави, для задоволення потреб функціонування держави в умовах воєнного стану.

Відповідно до згаданої процедури таке майно «може бути за рішенням військової адміністрації безоплатно передано Збройним Силам, Національній гвардії, СБУ, Службі зовнішньої розвідки, Держприкордонслужбі, МВС, Національній поліції, ДСНС, Управлінню державної охорони, Держспецзв'язку, іншим утвореним відповідно до законів України військовим формуванням, їх з'єднанням, військовим частинам, підрозділам, державним органам, установам (організаціям), які утримуються за рахунок бюджетних коштів, для потреб оборони держави, забезпечення національної безпеки, відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, забезпечення енергетичної безпеки держави, продовольчої безпеки населення» [49].

Також слід зауважити, що згідно з підпунктом 196.1.20 пункту 196.1 статті 196 ПКУ «не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість операції з передачі майна (конфіскованого майна, знахідок, майна, визнаного безхазяйним, скарбів, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання (у тому числі майна, визначеного у статті 184 Митного кодексу України), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави, у розпорядження державних установ або організацій, уповноважених здійснювати їх збереження або постачання згідно із законодавством, а також операції з безоплатної передачі зазначеного в цьому пункті майна у випадках, визначених законодавством, у володіння і користування державних органів, установ (організацій), які утримуються за рахунок бюджетних коштів, а також закладів, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей» [26].

Також слід враховувати, що якщо предметом безоплатної передачі є підакцизний товар (продукція), то відповідно до підпункту 213.3.4 пункту 213.3 статті 213 ПКУ від оподаткування акцизним податком звільняються «операції з безоплатної передачі у володіння і користування Збройним Силам України та

іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, органам Служби безпеки України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Національної гвардії України конфіскованих підакцизних товарів, визначених підпунктами 215.3.5-215.3.5-2 пункту 215.3 статті 215 цього Кодексу (далі для цього пункту – транспортні засоби); транспортних засобів, визнаних безхазяйними; транспортних засобів, за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання; транспортних засобів, що за правом успадкування чи на інших законних підставах перейшли у власність держави.

У разі реалізації на митній території України транспортних засобів, операції з безоплатної передачі яких звільняються від оподаткування акцизним податком, податок сплачується особами, які реалізують або передають у володіння, користування чи розпорядження такі транспортні засоби, не пізніше дати такої реалізації одночасно із сплатою податку на додану вартість за ставками, що діяли на момент безоплатної передачі таких підакцизних транспортних засобів» [26].

Враховуючи зазначене вище, з огляду на відсутність бюджетних призначень на сплату митницями податку на додану вартість та/або акцизного податку при здійсненні ними безоплатної передачі майна, що перейшло у власність держави, рішення про розпорядження майном у такий спосіб повинні прийматись тільки якщо отримувачем такого майна буде особа, операція з безоплатної передачі якій не визначена предметом оподаткування ПДВ та/або акцизом згідно з приписами ПКУ.

Приписами підзаконних нормативно-правових актів встановлено, що майно, яке передається безоплатно і підлягало оподаткуванню митними платежами, якщо їх не було сплачено, може бути відчужене лише за умови сплати мита та інших податків і зборів, передбачених законодавством при його ввезенні на територію України. Важливо відзначити, що передача безоплатно отриманого майна іншому структурному підрозділу (територіальному органу) одного державного органу не вважається відчуженням.

Забезпечення контролю за цільовим використанням майна, переданого безоплатно, покладається на державні органи, установи, організації, які його отримали, а також на контролюючі та правоохоронні органи у межах їх компетенції. В разі неправомірного чи нецільового використання, втрати або невідображення в обліку отриманого безоплатно майна, а також інших порушень при його обробці, юридичні особи, які його отримали, несуть адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність згідно із законом.

Аналізуючи нормативно-правове положення про безоплатну передачу майна, слід визнати важливість забезпечення прозорості та відповідальності у використанні отриманого майна. Визначення контролюючих органів та навіть можливості відповідальності за неправомірне використання є кроком у правильному напрямку.

Проте, зрозуміло, що лише наявність законодавчих норм не є достатньою гарантією ефективного впровадження цих положень на практиці. Необхідно вдосконалювати систему моніторингу та забезпечення виконання правил, а також удосконалювати механізми виявлення порушень.

Відзначається, що у разі звільнення від оподаткування митними платежами передача майна може стати більш привабливою для різних структурних підрозділів та організацій. Проте, важливо запобігти можливості зловживань та визначити механізми перевірки ефективного використання переданого майна.

Рекомендується вдосконалювати механізми співпраці між контролюючими органами та отримувачами майна для забезпечення більш ефективного моніторингу та взаємодії. Також слід розглядати можливість регулярного аудиту та оновлення правових норм для врахування змін у суспільному та економічному середовищі.

Переробка, утилізація, знищення

Важливим аспектом митної справи є правильне вирішення питань стосовно майна, яке може становити загрозу здоров'ю чи навколишньому середовищу. Це вимагає ефективних механізмів взаємодії між державними органами, які

відповідають за перевірку та переробку такого майна, а також залучення фінансових ресурсів для забезпечення відповідних процедур.

Згідно з установленими процедурами майно може бути передане для переробки чи утилізації, і кошти на ці операції забезпечуються за рахунок державного бюджету.

Знищення (утилізація) майна відбувається за участю комісії, яку створює кожна митниця на своєму території. Згідно з рішенням цієї комісії, повноваження з контролю за процесом знищення (утилізації) майна можуть бути делеговані окремому члену чи представнику іншого територіального органу, що був відповідальний за конфіскацію та облік цього майна.

Вимоги щодо здійснення переробки, утилізації, знищення чи подальшого використання вилученої з обігу продукції, яка не відповідає стандартам якості чи є небезпечною, визначені урядовою постановою [33].

Неякісна продукція, яка вилучена та не придатна для подальшої переробки, підлягає знищенню. Це може бути здійснено шляхом спалювання, руйнування чи застосування фізико-хімічних, біологічних або інших методів обробки, відповідно до встановлених законодавчих вимог.

Методи переробки чи знищення (утилізації) неякісної та небезпечної харчової продукції, продовольчої сировини та супутніх матеріалів визначаються експертом і підтверджуються рішенням комісії з урахуванням погодження з територіальними органами Держпродспоживслужби.

В контексті вищевказаного, важливо враховувати, що процес утилізації чи знищення неякісних та небезпечних продуктів є складним і вимагає точного визначення методів обробки. Один із ключових аспектів – це врахування екологічних та санітарних норм, які мають бути строго дотримані під час проведення зазначених процедур. У цьому контексті необхідно також враховувати ефективність обраних методів та їх вплив на навколишнє середовище.

Окрім того, важливо визначити чіткі механізми контролю за процесом утилізації та знищення продукції. Це включає в себе не лише сам процес, а й облік витрат, безпеку працівників та відповідність здійснених дій нормативно-правовим

актам. З цієї точки зору, необхідно регулярно переглядати та адаптувати методи утилізації відповідно до змін у стандартах та вимогах. Також слід вдосконалювати системи моніторингу та контролю за цим процесом для забезпечення його ефективності та дотримання всіх необхідних норм.

Окрему увагу законодавець приділив особливостям знищення (утилізації) товарів підакцизної групи, а саме алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Лише невеликі партії такої продукції (не більше ніж 100 літрів алкогольних напоїв, спирту етилового, а також не більше ніж 50 пачок тютюнових виробів) можуть бути знищені самостійно комісією [49].

У випадках, коли необхідно знищити спирт етиловий, алкогольні напої, тютюнові вироби, рідини для електронних сигарет, прилади для незаконного виробництва такого виду продукції, процедура знищення проводиться на підприємствах, визначених відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі». Цей процес включає в себе використання відповідних технологій та обладнання для безпечного та екологічно чистого знищення вказаних продуктів та матеріалів. Крім того, знищення може відбуватися відповідно до законодавчих вимог, які регулюють цей процес. Процедура знищення на підприємствах, які вибираються за допомогою публічних закупівель, повинна відповідати всім стандартам безпеки та екологічним вимогам. Такі заходи спрямовані на запобігання можливим негативним впливам на навколишнє середовище та забезпечення виконання вимог законодавства.

Можемо припустити, що особлива увага до процедури знищення (утилізації) підакцизної продукції викликана тим, що товари зазначеної категорії (алкогольні та тютюнові вироби) не можуть бути реалізовані (законом встановлено відповідну заборону), а тому має бути проконтрольовано їх знищення з метою недопуску потрапляння на внутрішній ринок зазначених товарів. Вказане може мати місце шляхом підміни товарів в процесі знищення, фіктивного знищення «на папері», тощо. Особливо зазначене стосується неякісних/небезпечних харчової продукції або товарів групи широкого використання, незаконний обіг яких може завдати суттєвої шкоди життю і здоров'ю людини.

Зобов'язання підприємства, якому доручається знищення продукції*

Відповідність вимогам	
«забезпечувати систему належних безпечних для здоров'я людини та довілля умов знищення відповідної продукції, обладнання»	«мати технічні можливості для знищення відповідної продукції, обладнання»
«забезпечувати знищення зазначеної продукції та обладнання з додержанням вимог відповідних нормативно-правових актів і нормативних документів»	«знищувати продукцію, обладнання такими методами, що унеможливають подальше відновлення первинних споживчих властивостей продукції, обладнання»
«вести облік надходження та знищення продукції, обладнання»	«під час процедури знищення забезпечувати безперешкодний доступ до приміщень, де відбувається знищення, членам комісії та іншим уповноваженим представникам»
«під час процедури знищення забезпечувати безперешкодний доступ до приміщень, де відбувається знищення, членам комісії та іншим уповноваженим представникам»	«під час процедури знищення забезпечувати безперешкодний доступ до приміщень, де відбувається знищення, членам комісії та іншим уповноваженим представникам»
«забезпечувати контроль за знищенням продукції, обладнання та не допускати несанкціонованого їх використання»	«забезпечувати відеофіксацію процесу знищення у повному обсязі з наданням доступу до електронної форми відеозапису»

*Джерело: узагальнено автором на основі [49]

Найефективнішим заходом протидії зазначеному вище є відеофіксація процедури знищення (утилізації) товарів, застосування якої наразі передбачено виключно при поволоженні з піддакцізними товарами. Вбачається слушним розповсюдження цієї практики і на всі інші операції знищення (утилізації) майна, що перейшло у власність держави.

Результати розпорядження конфіскованим майном, вигученим митницями, наведені в дис. 2.1.

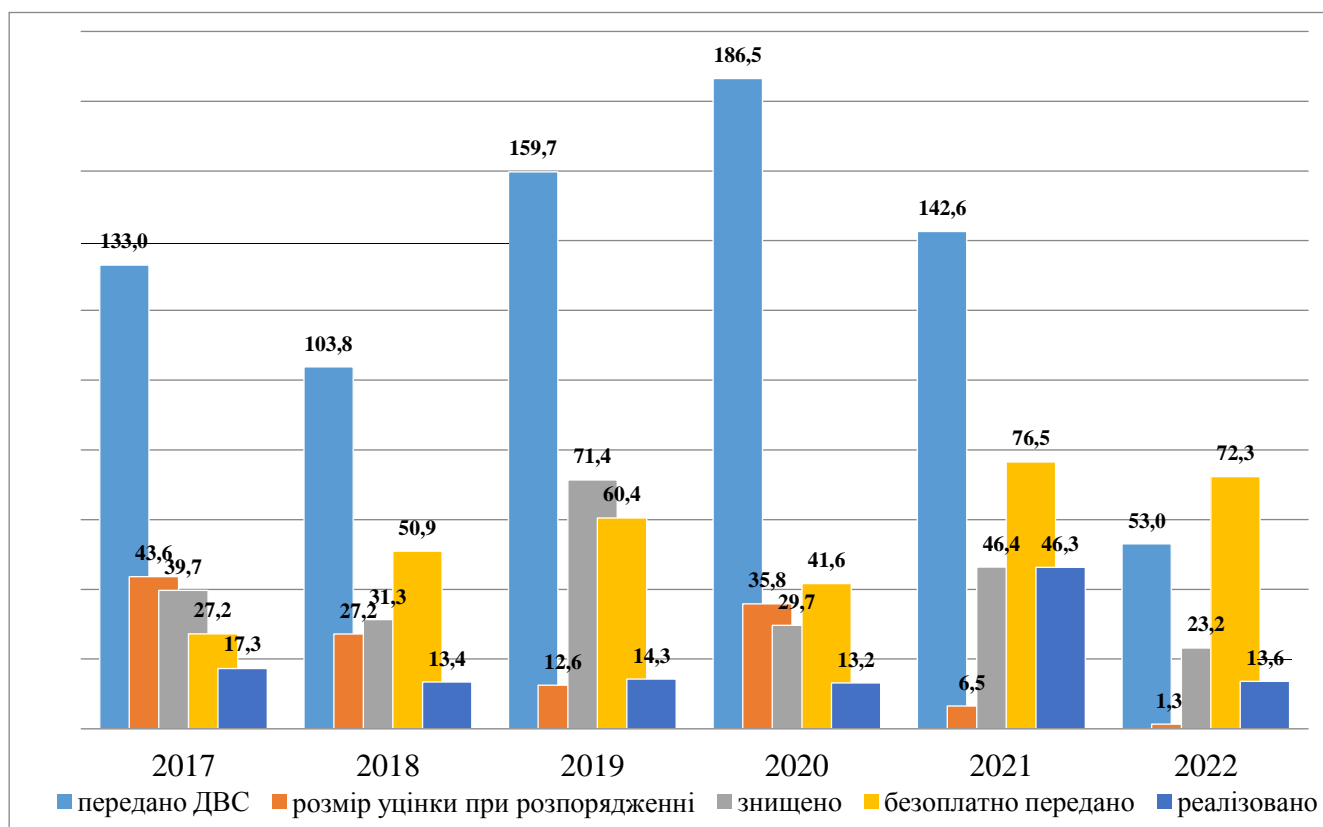

Рис. 2.1. Способи розпорядження майном, конфіскованим за порушення митного законодавства [побудовано автором на основі [57]]

Проблемним питанням є здійснення утилізації транспортних засобів, які не були реалізовані в установленому законодавством порядку та тривалий час зберігаються на складах митних органів.

Статистика [57] засвідчує, що орієнтовно 90 відсотків із загального залишку транспортних засобів, що зберігаються на складах митниць, мають тривалий термін експлуатації (понад 10 років), а отже, перспектива реалізації або безоплатної передачі більшості з них малоімовірна.

У такому випадку єдиним способом розпорядження такими транспортними засобами залишається їх утилізація. Водночас, чинне законодавство, що регулює відповідну сферу діяльності в Україні, недосконале та передбачає витрачання державних коштів на організацію процедури утилізації. Натомість, здійснення утилізації транспортних засобів повинно ґрунтуватися на економічній доцільності здійснення відповідної процедури (сума коштів, отриманих від металобрухту та вторсировини, повинна перевищувати суму витрат на організацію такої процедури,

тобто транспортування, розукомплектування, знешкодження небезпечних компонентів, тощо).

Проблематика порушеного питання полягає в наявності приписів Закону України від 04 липня 2013 року № 421-VII «Про утилізацію транспортних засобів» [53], які станом на сьогодні обмежують коло підприємств, що можуть бути залучені до утилізації транспортних засобів.

Так, на даний час право на здійснення утилізації транспортних засобів мають лише 9 суб'єктів господарювання, які внесені до «Державного реєстру суб'єктів господарювання, які здійснюють приймання та/або розбирання транспортних засобів, що утилізуються» (далі – Реєстр, ведеться Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України) [4].

Більшість із суб'єктів господарювання, що були в Реєстрі з 2013 року (289 одиниць), за відсутності дієвих механізмів фінансування, які було передбачено Законом, але які на сьогодні призупинено (скасовано екологічний податок за утилізацію транспортних засобів, який мав би використовуватися для компенсації витрат суб'єктів господарювання за утилізацію), вирішило не продовжувати свою реєстрацію.

Оскільки внесені до Реєстру суб'єкти господарювання не представлені в кожному регіоні України, вартість послуг, що ними пропонуються (витрати на транспортування, розукомплектування, сортування, знешкодження небезпечних компонентів, тощо), в більшості випадків перевищує ймовірну суму коштів, яку можливо отримати від чорних/кольорових металів та іншої вторсировини.

З урахуванням вищевказаного, можна розглядати альтернативні підходи до організації процедури утилізації, зокрема реалізацію транспортних засобів, що підлягають утилізації, за їхньою утилізаційною вартістю. Ця вартість визначатиметься суб'єктом оціночної діяльності як грошова сума, яку можна очікувати від продажу транспортного засобу, який втратив придатність для експлуатації у звичайних умовах.

Такий підхід може враховувати потенційну вартість справних і придатних до подальшого використання складників транспортного засобу. Продаж окремих

функціональних блоків чи деталей може дозволити отримати додатковий дохід від утилізації та ефективно використовувати ресурси.

Цей підхід також сприяє стимулюванню вторинного використання та переробки матеріалів, що може відповідати принципам екологічно відповідального видалення та переробки відходів. Враховуючи ці аспекти, реалізація транспортних засобів за їх утилізаційною вартістю може бути вигідним та екологічно обгрунтованим рішенням.

З метою запобігання неправомірному використанню у подальшому транспортних засобів, які підлягають утилізації, пропонується використовувати механічне пошкодження ідентифікаційних номерів, номерних табличок та місць для нанесення ідентифікаційних номерів на складових частинах транспортного засобу. Це передбачає повне знищення ідентифікаційних ознак до такого стану, коли неможливе повторне нанесення ідентифікаційних номерів.

Цей підхід спрямований на гарантування того, що транспортний засіб не може бути використаний знову згідно зі своїм первинним призначенням або для інших неправомірних цілей. Забезпечення неможливості повторного використання ідентифікаційних номерів є важливим елементом контролю за подальшим використанням утилізованих транспортних засобів та запобіганням їх повторного незаконного введення в обіг.

2.3. Особливості розпорядження вилученими митницями майном в умовах воєнного стану

24 лютого 2022 року розпочалося широкомасштабне вторгнення росії в Україну. Ці події визначаються як третій етап російсько-української війни, яка почалася у 2014 році.

Після вторгнення росії на територію України виникло питання термінового забезпечення ЗСУ та інших військових формувань необхідним майном для проведення заходів з національної безпеки і оборони.

Розпорядженням КМУ від 26.02.2022 № 186 «Про передачу майна для потреб Збройних Сил» порушене питання було частково вирішено, а саме Урядом було прийнято рішення про передачу конфіскованого та іншого майна на потреби ЗСУ та інших військових формувань [46].

Було визначено, що для забезпечення заходів із національної безпеки і оборони, а також цивільного захисту населення в умовах воєнного стану у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, буде безоплатно передано конфісковане майно. Це стосується майна, яке визнане безхазяйним, майна, щодо якого власник не звернувся до закінчення строку зберігання, а також майна, що перейшло у власність держави за правом успадкування чи іншими законними підставами. Це майно передається під управління Міністерства оборони, інших центральних органів виконавчої влади та державних органів, що керують військовими формуваннями, та правоохоронними органами.

Варто відмітити, що розпорядження № 186-р мало позитивний результат, який засвідчили суттєві обсяги майна, що було передано для потреб ЗСУ та інших військових формувань. Водночас, розпорядження № 186-р було актом разової дії та стосувалося лише передачі залишків конфіскованого та іншого майна, сформованого станом на дату його видання (26.02.2022).

Натомість ЗСУ та інші військові формування продовжували потребувати належного матеріально-технічного забезпечення. Деяку частину цих потреб можна було задовольнити за рахунок конфіскованого на користь держави майна та майна, яке з інших законних підстав переходило у власність держави.

Враховуючи зазначене, було ініційовано проведення змін до чинних нормативно-правових актів, якими регулюють питання поводження з конфіскованим та іншим майном, що переходить у власність держави, з метою доповнення їх нормами, які регламентуватимуть процедуру передання у період дії воєнного стану для потреб військових майна, що переходить у власність держави.

Врешті Урядом було прийнято постанову від 16.09.2022 № 1043, якою внесла зміни до деяких раніше прийнятих постанов та визначила нову тимчасову (на період дії воєнного стану) процедуру передачі майна для задоволення потреб

держави для цілей оборони та національної безпеки, а також забезпечення енергетичної та продовольчої безпеки держави.

Запроваджений механізм полягає в щомісячному наданні органами, якими обліковується майно, що перейшло у власність держави (у тому числі митницями), відповідної інформації про таке майно до обласної військової адміністрації за місцем знаходження майна, яка в подальшому приймає рішення щодо переліку та фактичних отримувачів майна, яке необхідне для потреб оборони держави.

Органом, відповідальним за визначення переліку майна для відповідних цілей, визначено відповідні обласні військові адміністрації.

Також, враховуючи суспільний резонанс, який викликала новина про передачу «брендового одягу» для одеської тероборони [25], постановою Уряду було передбачено, що при формуванні переліку майна, який направляється до обласних військових адміністрацій, з нього виключаються дані щодо окремих категорій майна, яке невластиве для потреб оборони та «апріорі» не може бути використано у зазначених цілях. Такими товарами, серед іншого, є алкогольні напої, наркотичні вироби, фальсифікована продукція, парфуми та косметика, хутряні вироби, «брендові» речі, спортивні легкові автомобілі, тощо.

Зазначена вище інформація стосується питань передачі для потреб оборони та забезпечення національної безпеки саме майна, що перейшло у власність держави. Натомість, наявні також численні випадки примусового відчуження або вилучення зі складів митних органів майна, яке знаходилось там тимчасово, тобто у власність держави не перейшло. Такі дії здійснювались військовими на підставі рішень військового командування, прийнятих відповідно до норм спеціальних законів України «Про правовий режим воєнного стану» (далі - Закон №389-III) [50] та Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» (далі - Закон №4765-VI) [47].

Так, відповідно до пункту 4 частини першої статті 8 Закону № 389-III «в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть

самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, заходи правового режиму воєнного стану, зокрема: примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видання про це відповідних документів встановленого зразка» [50].

Статтею 17 Закону № 389-VIII визначено, що «органи державної влади України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, а також громадяни зобов'язані сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території» [50].

Законом № 4765-VI визначає процедури та умови, за яких може бути вжита державна дія щодо отримання власності або контролю над майном, яке вважається необхідним для забезпечення потреб держави у вказаних надзвичайних обставинах.

Пунктами 1 і 2 частини першої статті 1 Закону № 4765-VI визначено:

«примусове відчуження майна – позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості»;

«вилучення майна – позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі

для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [47].

Загалом, за інформацією Держмитслужби починаючи з широкомасштабного російського вторгнення зі складів митних органів було безоплатно передано конфіскованого та іншого майна для потреб оборонців на загальну суму понад 400 млн грн [5].

Таблиця 2.3

Категорії товарів, що передавались зі складів митних органів
для потреб оборони та нацбезпеки*

№	Категорія майна	Одиниці виміру	Кількість	Вартість (млн грн)
1	Транспортні засоби	шт	1 265	185,1
2	Майно військового призначення			50,2
3	Цигарки	пачка	1 798 045	45,6
	Інші тютюнові вироби			1,9
4	Одяг та взуття, тканини різного найменування			17,8
5	Комп'ютерна техніка та комплектуючі до неї	шт	7 924	16,6
6	Побутова техніка	шт	7 472	15,9
7	Запчастини до автотранспорту			15,0
8	Генератори, акумуляторні та сонячні батареї	шт	1 160	14,0
10	Мобільні телефони	шт	855	11,6
11	Побутова хімія та засоби гігієни			11,4
10	Лісоматеріали			9,8
11	Продукти харчування			5,1
12	Медичні вироби			4,2
13	Літак	шт	1	4,1
14	Інше			36,2
Разом				444,7

*Джерело: узагальнено автором на основі [5]

В залежності від застосованої процедури (примусове відчуження майна або вилучення майна) залежить ряд вимог, які мають бути дотримані під час запровадження відповідного заходу правового режиму воєнного стану.

Так, згідно зі статтею 7 Закону № 4765-VI, у випадку примусового відчуження майна додається акт, в якому включено документ із висновком про вартість майна на момент його оцінки. Ця оцінка здійснюється прийняттям рішення про примусове відчуження. Цей механізм сприяє чіткій фіксації вартості майна на момент вжиття заходів щодо його примусового відчуження.

Частиною третьою статті 10 Закону № 4765-VI передбачено, що «оформлення документів для примусового відчуження або вилучення майна, а також оплата витрат з оцінки майна, яке відчужується, здійснюються військовим командуванням, органом, що прийняв рішення про таке відчуження або вилучення, за рахунок коштів державного бюджету» [47].

З аналізу передачі безоплатно переданого майна на потреби оборони держави видно, що цей процес став важливим елементом забезпечення потреб Збройних Сил на етапі початку широкомасштабного вторгнення. Однак, для ефективного контролю за цільовим використанням цього майна необхідно вжити ряд заходів:

1) Прозорість та відкритість інформації: Необхідно забезпечити публічний доступ до інформації про передане майно, його кількість, характеристики та призначення. Це допоможе уникнути сумнівів у використанні ресурсів та забезпечить високий рівень довіри до процесу.

2) Стратегічне планування: Розробка чіткого стратегічного плану використання переданого майна, з визначенням пріоритетів та необхідних резервів, дозволить забезпечити максимальну користь від отриманих ресурсів.

3) Система обліку та контролю: Впровадження ефективної системи обліку та контролю за використанням майна, яка включає механізми аудиту та звітності, забезпечить вчасне виявлення можливих порушень та вжиття відповідних заходів.

4) Взаємодія з громадськістю: Залучення громадськості до контролю за використанням безоплатно переданого майна стане додатковим засобом публічного нагляду та забезпечить додатковий рівень відповідальності.

5) Оптимізація процесів: Розробка та впровадження оптимальних процесів передачі майна, враховуючи його специфіку та потреби Збройних Сил, дозволить ефективно використовувати ресурси та уникати зайвих затримок.

Зазначені заходи допоможуть підняти рівень ефективності та прозорості управління майном, що передається для забезпечення обороноздатності держави.

Висновки до другого розділу

1. Вдосконалення операцій з вилученим митницею майном, яке стало власністю держави, вбачається зокрема в:

– поступовому переході на застосування виключно електронних технологій в частині реалізації товарів, що перейшли у власність держави (на сьогодні залишається можливість реалізації товарів за договором комісії, що є морально застарілим способом реалізації);

– здійсненні категоріювання товарів для цілей розпорядження ним (певним категоріям товарів повинна автоматично відповідати певна процедура розпорядження, що прискорить здійснення інших організаційних заходів);

– використанні інвентарного номеру товару (активу), спільного для всіх учасників процесу розпорядження даним товаром (наприклад, така ідентифікація вилученого митницею майна дасть можливість аналізу стану розпорядження ним за всім ланцюжком);

– законодавчому наділенні митниць правом ініціювати здійснення розпорядчих процедур у випадку перевищення витрат на зберігання, оцінку, дослідження такого майна над його вартістю (чинне законодавство зобов'язує митницю зберігати таке майно певний період часу, в більшості випадків – 90 днів).

2. Потребує вдосконалення діючий процес обрання підприємств, які залучаються митницями до операцій з вилученим майном (зберігання, оцінка, проведення аналізів та досліджень, транспортування, тощо). Деякі можливі напрямки вдосконалення механізму відбору включають:

– вдосконалення критеріїв відбору: розробка чітких та об'єктивних критеріїв для відбору суб'єктів господарювання, а також врахування різних аспектів, таких як професійна компетентність, досвід та фінансова стійкість;

– транспарентність процесу: забезпечення прозорості в усіх етапах відбору, включаючи визначення критеріїв та процедур відбору, організація консультацій та відкритих діалогів зі суб'єктами господарювання;

– ліцензування та сертифікація: введення системи ліцензування для суб'єктів, які прагнуть брати участь у виконанні операцій з майном;

– моніторинг та аналіз: систематичний моніторинг діяльності суб'єктів на протязі всього терміну співпраці, проведення аналізу результатів операцій та їх відповідність визначеним критеріям;

– громадська участь: залучення представників громадськості до процесу відбору через консультації та відкриті обговорення, забезпечення широкого сприйняття суспільства щодо обраного механізму.

Вдосконалення цих аспектів сприятиме створенню ефективного та прозорого механізму відбору суб'єктів господарювання для операцій з майном, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства.

Крім того, нагальною є зміна джерела фінансування процедур переробки, утилізації, знищення майна, що перейшло у власність держави, а саме перекладання таких витрат з держави на власників такого майна (що є логічним з точки зору принципу володіння майном та зобов'язань, які викликані таким володінням).

3. Чинний стан справ свідчить про відсутність загальнонаціональної процедури утилізації транспортних засобів в Україні. На даний момент хоч і наявні певні правила та процедури (Закону України «Про утилізацію транспортних засобів»), втім вони не можуть бути використані на практиці адже скасований екологічний збір, який би мав бути компенсатором фінансових затрат підприємств-утилізаторів. Як альтернативний спосіб автором пропонується розглядати можливість реалізації транспортних засобів, що підлягають утилізації, за їх утилізаційною вартістю (вартістю брухту чорних та кольорових металів та іншої вторсировини, яка може бути отримана а процесі розукомплектації та утилізації транспортного засобу).

РОЗДІЛ III. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ВИЛУЧЕНИМ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

3.1. Проблематика розпорядження майном за чинного законодавства

Щоденно в Україні реєструється значна кількість нелегального ввезення товарів і транспортних засобів, що супроводжується складанням протоколів про порушення митних правил. Цей процес призводить до конфіскації цих товарів та транспортних засобів, які потім переходять у власність держави. В подальшому здійснюється управління цим майном.

Кошти, які надходять від продажу таких товарів є важливим ресурсом для бюджету країни. Цілком справедливо, що держава, яка є власником цих товарів, має інтерес у підвищенні ефективності управління процесами, пов'язаними з реалізацією цих товарів.

Проте слід відзначити, що фінансовий дохід від управління майном, конфіскованим через порушення митного законодавства, залишається непомітним, що вказує на необхідність знаходження шляхів для підвищення ефективності в цій сфері.

З цим пов'язано те, що окрема частина майна, яке конфісковано митницею та переходить у власність держави, не може служити джерелом коштів для бюджету, оскільки чинне законодавство визначає інші способи розпорядження ним.

У законодавстві визначено, що товари, що не супроводжуються документами, підтверджуючими їх якість, вважаються неякісними та небезпечними і підлягають обов'язковому знищенню. Це стосується також тютюнових виробів, алкогольних напоїв, наркотиків, прекурсорів та нереєстрованих на території України медикаментів.

Аналіз ефективності розпорядження майном повинен враховувати різноманітні аспекти для прийняття обґрунтованих рішень. Основним критерієм є співвідношення між витратами, пов'язаними з реалізацією товарів і транспортних

засобів (витрати на зберігання, оцінку, проведення, за необхідності, аналізів та експертиз, транспортування, тощо), та можливими доходами від їх продажу.

Оцінка ефективності виконання розпорядження майном, яке перейшло у власність держави через порушення митного законодавства, ускладнюється тим фактом, що в Україні не передбачений та не здійснюється облік витрат, пов'язаних з оцінкою та розпорядженням таким майном. Це створює серйозні перешкоди для оцінки ефективності процесу та визначення реальної вартості майна.

Для забезпечення прозорості та ефективності управління державним майном, важливо розробити та впровадити систему обліку витрат, пов'язаних з оцінкою та розпорядженням майном, яке було незаконно ввезено в країну. Це дозволить забезпечити точну інформацію про витрати та визначити ефективність виконання розпоряджень.

Водночас, важливо зазначити, що оцінка ефективності не повинна обмежуватися лише фінансовими показниками. Результативність управління державним майном також повинна враховувати соціальні та екологічні аспекти. Наприклад, вирішення питання про розпорядження незаконно ввезеним майном може мати вплив на соціальну справедливість та відновлення порушених прав, а також на стан навколишнього середовища.

Однак, варто зазначити, що оцінка ефективності управління державним майном не є простим завданням. При оцінці необхідно враховувати різні аспекти, такі як економічні, соціальні, екологічні та політичні. Крім того, оцінка повинна базуватися на достовірних даних та аналізі, щоб забезпечити об'єктивність результатів. Важливо також залучати різні зацікавлені сторони та експертів для забезпечення широкої перспективи та об'єктивності в оцінці ефективності управління державним майном.

Загалом, можна визначити ряд факторів, які призводять до зниження ефективності управління майном, що вилучається митницями:

1. Великі витрати на експертизу, сертифікацію та оцінку майна в порівнянні з його вартістю: постійний ріст вартості проведення експертиз та інших процедур призводить до вищих витрат, що зменшують ефективність управління майном;

2. Відсутність чіткого правового порядку адміністрування податків при реалізації майна: відсутність чітких нормативно-правових актів може призвести до непорозумінь та ускладнень у процесі реалізації майна, що впливає на ефективність управління;

3. Відсутність економічної доцільності утилізації транспортних засобів: умови чинного регулювання можуть призводити до ситуацій, коли вартість утилізації перевищує можливий дохід від продажу комплектуючих транспортних засобів;

4. Недостатнє фінансування та складність прогнозування витрат: недостатнє фінансування та складність прогнозування витрат можуть ускладнювати планування та здійснення розпорядження майном;

5. Неякісне забезпечення складськими приміщеннями для зберігання майна: недостатня кількість та якість складських приміщень на митницях може призводити до ускладнень у зберіганні конфіскованих та інших товарів, що переходять у власність держави.

Отже, здійснення ефективного управління вилученим майном вимагає комплексного підходу та вирішення ряду системних проблем. Чітке регулювання, оптимізація витрат та підвищення фінансування можуть сприяти покращенню ситуації та забезпечити більш ефективне використання ресурсів при управлінні конфіскованим майном.

У зв'язку з вищезазначеним, з метою ефективного використання бюджетних коштів, доцільним є нормативне регулювання можливості прийняття рішення щодо знищення майна без проведення експертизи, якщо його вартість не перевищує можливих витрат на проведення експертиз та оцінки. Регулювання, що дозволяє приймати рішення про знищення майна на підставі обґрунтованого порівняння вартості майна та витрат на експертизу, може сприяти економії коштів і врегулюванню ситуацій, де проведення повноцінної експертизи не є обґрунтованим.

Проте, важливо враховувати, що така ініціатива повинна бути чітко визначена та реалізована з дотриманням вимог прозорості та відповідності законодавству,

щоб уникнути можливих зловживань та забезпечити справедливий та законний процес управління майном.

Іншим важливим фактором, який впливає на оцінювання ефективності управління майном, що перейшло у власність держави через порушення митного законодавства, є невизначеність у плануванні цієї діяльності. Завдання передбачення точного обсягу майна, яке буде вилучено митними органами та передано для подальшого розпорядження протягом фінансового року, є складним.

Оскільки розмір конфіскованого майна може значно коливатися, визначення планових та фактичних показників діяльності стає вельми витребуваною задачею. Така невизначеність у плануванні може ускладнювати здійснення порівняльного аналізу та визначення конкретних результативних показників.

З цього приводу важливо розглядати інші методи оцінки ефективності, такі як аналіз ефективності витрат, який дозволяє визначити, чи були витрати на управління майном ефективно затрачені, незалежно від конкретних обсягів вилученого майна. Також можуть бути використані ключові показники продуктивності та якість виконання завдань для комплексного оцінювання ефективності управління конфіскованим майном.

Відсутність в Україні чіткої стратегії з розпорядження майном, що перейшло у власність держави через порушення митного законодавства, створює суттєві проблеми для митних органів. Важливо сформувати такий підхід, який не лише забезпечить наповнення державного бюджету, а й дозволить максимізувати реалізацію майна за короткий термін і з оптимальними витратами.

Одним з основних складнощів є відсутність чіткого плану дій, в якому були б передбачені всі можливі варіанти використання конфіскованого майна. Зокрема, важливо визначити, коли є доцільним зберігання, а коли – швидка реалізація. При цьому потрібно брати до уваги як можливість наповнення бюджету, так і швидкість звільнення складських приміщень від конфіскованого майна.

Важливо також розробити механізми співпраці з іншими органами та можливими покупцями для ефективного використання ресурсів і максимізації

прибутку від реалізації. При цьому слід забезпечити відкритість і прозорість процесу, щоб уникнути можливих корупційних схем.

Впровадження стратегії розпорядження майном повинно також передбачати систему моніторингу та оцінки її ефективності, з можливістю коригування в разі необхідності. Такий підхід допоможе створити більш ефективну та адаптовану до умов ринку систему управління конфіскованим майном в Україні.

Правильно припустити, що рівень ефективності роботи митних органів з управлінням вилученим майном визначається великою мірою вирішенням питань, що стосуються зниження витрат на розпорядження таким майном. Низка ключових аспектів може суттєво впливати на оптимізацію цього процесу:

1. Своєчасне проведення сертифікації, оцінювання та знищення товарів: швидкість та ефективність проведення необхідних процедур дозволяють уникнути затримок у розпорядженні майном і зменшують витрати на утримання конфіскованого майна;

2. Обґрунтований підхід до визначення комісійної винагороди: розумне встановлення комісійних ставок сприяє оптимізації витрат та створює стимули для швидкої та ефективної реалізації майна;

3. Скорочення строків зберігання товарів: зменшення строків зберігання дозволяє уникнути надмірної витрати на утримання товарів та прискорює процес розпорядження майном;

4. Швидкість прийняття рішень комісією митниці: швидке та ефективне ухвалення рішень щодо подальшого розпорядження майном сприяє його оперативній реалізації та уникненню затримок;

5. Ефективна договірна та претензійна діяльність: активне ведення договірної та претензійної роботи допомагає уникнути правових суперечок та швидко вирішувати можливі конфлікти у процесі розпорядження майном;

Загальний підхід до оптимізації цих аспектів може значно покращити ефективність роботи митних органів та забезпечити більш ефективне використання ресурсів у процесі управління вилученим майном.

Величина часового проміжку між датою переходу майна у власність держави та остаточним результатом його розпорядження є важливим фактором для оцінки ефективності роботи митниці. Часовий аспект грає ключову роль у багатьох аспектах:

а) ефективність витрат ресурсів: чим швидше митниця здатна визначити, як розпоряджатися конфіскованим майном, тим менше ресурсів потрібно витратити на його зберігання та обслуговування;

б) мінімізація ризиків втрати вартості майна: з тривалістю зберігання майна пов'язана його можлива деградація чи втрата ринкової вартості. Швидке розпорядження дозволяє максимізувати його реалізаційну вартість.

в) вплив на державний бюджет: чим ефективніше митниця здійснює розпорядження майном, тим швидше ці кошти можуть надійти до державного бюджету, сприяючи наповненню його та фінансуванню важливих програм.

г) справедливість та прозорість процесу: забезпечення швидкого розпорядження майном допомагає уникнути непотрібних затримок та забезпечує більш справедливий та прозорий процес;

д) активне управління портфелем майна: можливість швидко реагувати на зміни на ринку чи в інших умовах дозволяє митниці ефективніше управляти своїм портфелем конфіскованого майна.

Отже, оптимізація часового проміжку між переходом майна у власність держави та його остаточним розпорядженням може значно покращити ефективність управління конфіскованим майном та сприяти раціональному використанню ресурсів.

Відсутність показників ефективності розпорядження вилученим митницями майном не дозволяє сьогодні аналізувати розпорядження як окремим майном, так і в цілому. Вирішенням зазначеної проблеми може стати запровадження в митних органах оцінювання ефективності розпорядження таким майном на вищенаведених принципах KPI (англ. key performance indicators, KPI).

Застосування КРІ дозволить створити систему критеріїв, які враховуватимуть ключові аспекти ефективності цього процесу. Ось деякі можливі КРІ для оцінки розпорядження майном:

1. Терміни розпорядження:

а) середній термін між переходом майна у власність держави та його фактичним розпорядженням;

б) відсоток майна, що реалізується протягом певного часового періоду.

2. Фінансова ефективність:

а) відношення виручки від реалізації майна до витрат на його зберігання та обслуговування;

б) прибуток від реалізації, виражений у відсотках від реалізованої вартості майна.

3. Якість управління портфелем майна:

а) відсоток майна, щодо якого здійснено розпорядження відносно всього залишку конфіскованого майна;

б) кількість успішно здійснених розпоряджень порівняно з плановими показниками;

4. Прозорість та справедливість:

а) рівень задоволеності учасників процесу розпорядження (покупців, інших зацікавлених сторін);

б) кількість скарг та рекламаций, пов'язаних із розпорядженням майном.

5. Інновації та оптимізація процесів:

а) впровадження нових технологій чи методів для прискорення процесів розпорядження майном;

б) відсоток автоматизованих етапів у процесі розпорядження.

Введення таких КРІ дозволить митним органам об'єктивно оцінювати ефективність своєї роботи та активно вдосконалювати процес розпорядження майном для досягнення оптимальних результатів.

Не можна оминати проблему розпорядження контрафактною продукцією, яка може бути серед майна, що переходить у власність держави. На сьогодні

трапляються випадки реалізації такої продукції державними виконавцями в системі «СЕТАМ», не зважаючи на законодавчу заборону введення в обіг фальсифікованої продукції.

Також в МКУ наявна норма, яка дозволяє безоплатну передачу конфіскованої контрафактної продукції «для потреб лікувальних, навчальних закладів, закладів та установ соціально-культурної сфери, інших закладів та установ, що фінансуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів» (частина восьма статті 243 МКУ) [23].

Здійснення контролю над подальшою долею конфіскованого контрафактного товару має ключове значення для ефективного боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності. Якщо існує можливість, що цей товар може нелегально потрапити на ринок через деякі канали, виникає необхідність розглядати знищення як єдиний можливий механізм розпорядження ним.

Відсутність чіткої норми щодо знищення такого майна є важливим сигналом для законодавчих змін. Можливо, правильним кроком буде розробка і впровадження спеціальних положень чи процедур, які передбачатимуть виключне знищення конфіскованого контрафактного товару як ефективного заходу для захисту правовласників та запобігання його подальшому нелегальному обігу.

3.2. Європейський досвід у питанні розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства

Розпорядження товарами, які переходять у власність держави за порушення митного законодавства, є важливою частиною імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [60]. Вирішення цього питання має стратегічне значення для встановлення сучасних та ефективних процедур розпорядження конфіскованим майном відповідно до європейських стандартів.

Угода між Україною та ЄС покликана сприяти глибокій інтеграції української економіки з Європейським союзом та утворенню всебічної зони вільної торгівлі. Проведений аналіз річних звітів Європейської комісії щодо виконання угоди

свідчить про те, що в Україні є певне відставання у впровадженні необхідних законодавчих змін, реалізації відповідних інституційних реформ, не кажучи вже про повну імплементацію цих перетворень.

У 2012 році набув чинності новий Митний кодекс України [23], в рамках якого були внесені зміни, що частково враховують норми Регламенту (ЄС) № 450/2008 Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року. Цей регламент стосувався модернізації Митного кодексу Співтовариства, що включало в себе важливі нововведення та адаптацію до європейських стандартів.

Водночас, з 1 травня 2016 року набув чинності новий Митний кодекс Європейського Союзу, який був затверджений Регламентом Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 року під номером 952/2013. Цей новий кодекс був опублікований в Офіційному віснику Європейського Союзу від 10 жовтня 2013 року під № 269 [56].

Згідно з Митним кодексом Європейського Союзу (МК ЄС), митні органи можуть вживати будь-яких необхідних заходів, включаючи конфіскацію, продаж або знищення товарів, у таких випадках, як:

1. **Порушення митних правил:** у випадках, коли товари не відповідають митним вимогам чи порушують митні правила, митні органи можуть вживати заходів для забезпечення відповідності;

2. **Незаконний обіг товарів:** якщо товари підпадають під незаконний обіг чи торгівлю, митні органи можуть застосовувати конфіскацію та інші заходи для припинення нелегальної діяльності;

3. **Порушення інтелектуальної власності:** у випадках порушення прав інтелектуальної власності, таких як контрафактні товари, можуть бути застосовані заходи, такі як конфіскація та знищення товарів;

4. **Безпека та охорона здоров'я громадян:** якщо товари становлять загрозу безпеці або здоров'ю громадян, митні органи можуть вживати заходів, включаючи конфіскацію та знищення, для захисту громадськості.

Згідно з МК ЄС товари із третіх країн, які були відхилені на користь держави або піддані арешту чи конфіскації, підлягають розміщенню під процедурою

митного складу. Цей процес передбачає облік цих товарів оператором митного складу або, у випадку володіння митними органами, їх облік останніми.

У випадках, коли товари, підлягаючи знищенню чи відмові на користь держави, або підлягаючи арешту чи конфіскації, вже були включені до митної декларації, облік здійснюється з посиланням на цю митну декларацію. Важливо зауважити, що у такому випадку митні органи визнають відповідну митну декларацію недійсною.

Таким чином, важливо надавати достатню увагу адекватному обліку та документальній базі для товарів, які перебувають під процедурою митного складу, щоб забезпечити ефективне управління цими товарами та відповідність законодавчим вимогам.

Шляхом імплементаційних актів МК ЄС визначені процедурні норми щодо знищення товарів, продажу товарів, відмови від товарів на користь держави.

Імплементаційним регламентом Комісії (ЄС) № 2015/2447 від 24 листопада 2015 року [11], що стосується детальних правил імплементації деяких положень Митного кодексу ЄС, передбачено, що митні органи можуть відхилити запит на отримання дозволу відмовитися від товарів на користь держави, згідно зі статтею 199 Митного кодексу ЄС, у разі виконання будь-якої з таких умов:

(а) товари не можуть бути проданими на митній території Союзу або вартість такого продажу була б непропорційною вартості товарів: якщо товари не можуть бути продані на митній території Союзу, або вартість такого продажу буде непропорційною вартості товарів, митні органи можуть відхилити запит на відмову від товарів на користь держави.

(б) товари підлягають знищенню: якщо існує необхідність у знищенні товарів, митні органи також можуть відхилити запит щодо відмови від цих товарів на користь держави.

Ці умови спрямовані на забезпечення ефективного та прозорого процесу відмови від товарів на користь держави в рамках митного законодавства Європейського Союзу.

Так, згідно із статтею 199 Митного кодексу ЄС, запит щодо відмови на користь держави вважається здійсненим, якщо митні органи публічно закликали власника товарів з'явитися, а він цього не зробив протягом 90 днів. Цей термін визначений для того, щоб надати власнику можливість взяти участь у процедурі та зробити відповідні дії щодо свого майна.

Якщо власник товарів не реагує на публічний заклик та не з'являється протягом встановленого терміну, митні органи можуть перейти до подальших дій, включаючи відмову на користь держави. Цей механізм допомагає забезпечити ефективну обробку та розпорядження товарів, що перейшли у власність держави через порушення митних правил.

Статтею 250 Імплементативного акту визначено, що «митні органи можуть продавати товари, що від них відмовилися на користь держави, або що їх конфісковано, лише за умови що покупець негайно виконає формальності для того, щоб помістити товари під митну процедуру або зворотно вивезти їх.

Якщо товари продаються за ціною, що включає суму ввізного мита та інших зборів, такі товари вважаються випущеними для вільного обігу. Митні органи повинні розрахувати суму мита та здійснити її бухгалтерський запис. Продаж повинен бути проведений згідно з процедурами, застосовними у відповідній державі-члені» [11].

Таким чином, МК ЄС регулюються лише загальні аспекти розпорядження майном, що вилучається державою за порушення митного законодавства, особливості ж регулюються національним законодавством країн.

Механізми розпорядження, які використовують країни-члени ЄС, включають продаж, передачу майна в оренду чи знищення. У певних випадках конфісковане майно може бути направлено до державних органів для підтримки їх діяльності або використання у соціальних цілях. Крім того, майно, що є небезпечним, забороненим або підпадає під особливий режим, підлягає знищенню.

У випадках реалізації конфіскованих активів, отримані надходження зазвичай спрямовуються для наповнення державного бюджету. Це становить ефективний

механізм використання ресурсів, що надходять в результаті конфіскації, для загального блага суспільства через фінансування державних програм та проектів.

Також слід звернути увагу, що серед різних методів розпорядження майном, яке переходить у власність держави, найбільш поширеним способом в країнах ЄС є знищення/руйнування. Це обумовлено тим, що часто товари, які конфіскуються на користь держави, мають характеристики, які роблять їх небезпечними. Також це може бути пов'язано з тим, що термін зберігання цих товарів завершився, або вони не придатні для реалізації. Знищення в таких випадках стає логічним та безпечним методом управління конфіскованим майном, забезпечуючи при цьому безпеку та відповідність нормам екології.

3.3. Практичні рекомендації щодо удосконалення розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства на засадах європейського досвіду

Сучасна система розпорядження конфіскованим майном, вилученим митницями, в Україні є недостатньо ефективною і потребує серйозних реформ. Процес виконавчого провадження виявляється часом досить тривалим та бюрократичним, що не тільки знижує прозорість та ефективність владних процедур, а й призводить до надмірного накопичення майна на складах митниць.

Таке довготривале вирішення справ стає причиною того, що конфісковані товари втрачають свою вартість, що у свою чергу позначається на можливостях держави отримати бюджетні кошти від їх подальшого розпорядження. Тривалість виконавчого процесу також свідчить про неспроможність системи швидко та ефективно реагувати на потреби ринку, особливо в сфері конфіскованих товарів, де швидкість реагування може бути ключовою.

Тривала процедура виконавчого провадження та відсутність ефективної стратегії розпорядження конфіскованим майном можуть також призводити до порушення прав власників та сприяти неефективному використанню ресурсів державних органів. Такі вади в системі розпорядження майном вимагають негайного уваги та систематичних змін у законодавстві та практиці.

Починаючи з 2001 року, у зв'язку із змінами в системі розпорядження конфіскованим майном у справах про порушення митних правил, ця функція була передана державним виконавцям. Таке рішення приймалося з метою покращення процесу судового розгляду та забезпечення своєчасного виконання судових рішень.

Однак, на практиці виявилось, що цей крок не призвів до очікуваного поліпшення ситуації. Навпаки, спостерігається зростання показників неефективності у цьому напрямі. Можна виокремити кілька ключових причин, які сприяли виникненню цього негативного явища.

По-перше, передача функції розпорядження державним виконавцям не була супроводжена достатньою підготовкою та регулюванням правил їхньої діяльності в контексті конфіскації майна у справах про порушення митних правил.

По-друге, труднощі в узгодженні дій між різними органами, в даному випадку – митницею і державними виконавцями, призводять до затримок та недоліків у виконанні процедур розпорядження конфіскованим майном.

По-третє, важливим фактором є нестабільність законодавства та недоліки у правовій базі, що регулює конфіскацію та розпорядження конфіскованим майном.

З урахуванням вищевказаних обставин, слід розглянути можливість перегляду та удосконалення системи розпорядження конфіскованим майном в справах про порушення митних правил з метою досягнення більшої ефективності та відповідності вимогам сучасного правового середовища.

У 2013 році, під час парламентських слухань на тему «Про стан виконання судових рішень в Україні» [52], проблематика виконання судових рішень розглядалася як одне з ключових завдань, що стояли перед судовою гілкою влади та системою державного управління в цілому.

Це свідчить про той факт, що вже тоді визнавалася критична важливість вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень, як для забезпечення правосуддя, так і для зміцнення довіри до судової системи. Очевидно, що ця проблема не тільки залишається актуальною, але й має тенденцію загострення.

Досягнення ефективного виконання судових рішень є важливим елементом побудови справедливого та правового суспільства. Національні владні органи повинні продовжувати працювати над удосконаленням механізмів виконання судових рішень, сприяючи таким чином розвитку стабільності та дотримання правових норм у країні.

Аналіз ситуації з примусовим виконанням судових рішень, проведений під час згаданих парламентських слухань у 2013 році, видається особливо тривожним. Статистика, яка стосується Державної виконавчої служби на той час, свідчила про те, що практично три мільйони виконавчих документів залишалися невиконаними. За період семи років перед тим майже дві третини судових рішень залишалися без виконання. Ці дані вказували на системні проблеми у механізмах примусового виконання та визначали необхідність серйозних заходів для поліпшення ситуації.

Ці висновки наголошували на важливості не лише реформування системи виконавчої влади, але й впровадження ефективних заходів для забезпечення виконання судових рішень, що є важливою умовою правової держави та довіри громадян до юстиційної системи.

На підставі результатів згаданих парламентських слухань виникла необхідність реформування органів державної виконавчої служби та вдосконалення процедури примусового виконання судових рішень. Учасники слухань висловлювали позицію щодо підготовки законопроекту, який мав би передбачати зміни до деяких законодавчих актів України.

Пропозиції включали в себе не лише реформування структури органів державної виконавчої служби, а й удосконалення системи оподаткування транспортних засобів, що конфіскуються митними органами під час перетину кордону. Основним моментом тут було покликано розв'язати проблему, коли розмір митних платежів за такі транспортні засоби часто перевищує їх ринкову вартість на внутрішньому ринку. Це ускладнює їхню подальшу реалізацію, а відтак, і виконання судових рішень про конфіскацію.

Під час слухань також було висунуто вимогу щодо підвищення прозорості системи публічної реалізації майна, яке арештовано державними виконавцями.

Запропоновано впровадження механізмів соціального контролю за виконанням судових рішень шляхом доступу до інформації через загальнодоступні мережі. Ця ініціатива спрямована на створення ефективного інструменту для громадськості, який дозволяє відстежувати виконання судових рішень та реалізацію арештованого майна.

Навіть із запровадженням в Україні електронних торгів арештованим майном у 2014 році та інституту «приватного виконавця» у 2016 році, ситуація в галузі виконання судових рішень залишається невирішеною.

До цього часу процедура розпорядження конфіскованим майном, яке було вилучено митними органами, включає кілька етапів. Спочатку відбувається відкриття виконавчого провадження, яке включає в себе опис та арешт майна державним виконавцем. Після цього проводиться повторна оцінка майна на замовлення державного виконавця, який приймає рішення про подальше розпорядження, таке як реалізація, безоплатна передача чи знищення. У цьому процесі державний виконавець також здійснює ряд інших заходів в рамках виконавчого провадження.

Тривала процедура виконавчого провадження призводить до накопичення значної кількості конфіскованого майна на складах митниць. На 1 жовтня 2023 року ці залишки становлять 300,5 мільйонів гривень [57]. Цей накопичений обсяг майна з часом втрачає свою вартість, що призводить до зменшення потенційних обсягів бюджетних надходжень від його продажу.

Аналіз інформації щодо розпорядження конфіскованим майном з матеріалів митниць підтверджує наявність численних труднощів та непродуктивності у цьому процесі. Наприклад, спостереження за обсягами бюджетних надходжень від реалізації конфіскованого майна (див. рисунок 3.1) вказує на те, що ця діяльність потребує оптимізації та удосконалення.

Однією з ключових труднощів є низька ефективність продажів конфіскованого майна, що пов'язано із складністю організації та проведення продажів, а також недостатньою конкуренцією та прозорістю в цьому секторі.

Додатковим аспектом, що підтверджує проблематичність ситуації, є виявлення випадків нестач та крадіжок конфіскованого майна, які в більшості випадків важко або навіть неможливо компенсувати.

Зазначене вкотре підтверджує наявність труднощів у розпорядженні конфіскованим майном, що вимагає вжиття системних заходів для покращення ефективності та оптимізації цього процесу.

Рис. 3.1. Обсяги зарахування коштів до Держбюджету від реалізації конфіскованого майна [побудовано автором на основі [57]]

Загалом, всього приблизно 10% вартості майна, яке конфісковано на підставі матеріалів митниць, потрапляє до бюджету. Це можна докладніше розглянути в таблиці 3.1.

Низький економічний ефект від розпорядження державними виконавцями конфіскованим майном, по суті, зумовлений надто довгою процедурою виконавчого провадження. Ця процедура повинна бути дотримана державним виконавцем відповідно до вимог законодавства. Внаслідок цього майно позбавляється своєї початкової якості та характеристик, що визначали його стан на момент конфіскації.

Державні виконавці, які відповідають за фазу примусового виконання судового рішення, у випадках митного конфіскації не вживають жодних заходів щодо примусового виконання таких рішень. Це зумовлено тим, що на момент виконання судового рішення про конфіскацію майна, вилученого митницею у

справі про ПМП, таке майно вже знаходиться в утриманні митниці після конфіскації у порушника.

Таблиця 3.1

Ефективність розпорядження вилученим митницями майном, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію*

Рік	Вилучено та розміщено на складі митниць	Конфісковано	Передано ДВС	Зараховано до бюджету	Співвідношення обсягів надходжень в Держбюджет до:					
					обсягів вилученого майна	обсягів конфіскованою майна	обсягів переданого майна органам ДВС			
2014	189,7	105,5	118,4	7,3	3,8%	3,6%	6,9%	8,9%	6,2%	13,8%
2015	346,9	170,4	108,3	21,3	6,1%		12,5%		19,7%	
2016	408,4	177,9	171,7	13,7	3,4%		7,7%		8,0%	
2017	516,7	157,4	134,2	16,1	3,1%		10,2%		12,0%	
2018	687,5	132,0	103,8	12,0	1,7%		9,1%		11,6%	
2019	511,6	201,7	159,7	12,5	2,4%		6,2%		7,8%	
2020	559,9	215,7	186,5	11,1	2,0%		5,1%		6,0%	
2021	648,4	281,6	142,6	42,2	6,5%		15,0%		29,6%	
2022	387,1	158,7	53	12,3	3,2%		7,8%		23,2%	

*Джерело: узагальнено автором на основі [57]

На практиці завдання державного виконавця з виконання судового рішення у справах митної конфіскації зводиться до проведення стандартних процедур, таких як опис та арешт майна (навіть якщо це майно вже перебуває на складі митниці), визначення особи, відповідальної за зберігання такого майна (майно переважно залишається в компетенції митниці, яка вилучила його), проведенні оцінки майна (навіть попри те, що оцінка цього майна вже була здійснена в рамках справи про порушення митних правил).

Згідно з нормами Закону України «Про виконавче провадження», основною метою діяльності державних виконавців є забезпечення виконання судових рішень, які підлягають примусовому виконанню. У контексті митної конфіскації, органи державної виконавчої служби не здійснюють жодних заходів примусового

виконання рішень, що пояснюється тим, що на момент виконання судового рішення майно вже вилучено митницею в порушника та перебуває на її складі.

Отже, можемо констатувати, що існує дублювання функцій між митницею та державною виконавчою службою. У контексті митної конфіскації це означає повторне проведення аналогічних дій двома різними державними органами. Такий підхід веде до неефективного використання державних коштів, затримок у розпорядженні конфіскованим майном та, в кінцевому підсумку, призводить до низької продуктивності у цьому процесі.

Однією з основних причин низької ефективності розпорядження конфіскованим майном є відсутність координації та зайве дублювання дій між митницею та державною виконавчою службою. Практично однакові процедури проводяться двома різними органами, що призводить до непродуктивного використання коштів та втрати часу. Митниця вже вилучила майно в порушника, але державний виконавець повторно проводить оцінку та забезпечує зберігання, що створює додаткові витрати та затримки.

Щоб покращити цей процес, можна розглядати ідею створення єдиної системи управління конфіскованим майном. Також, важливо акцентувати увагу на використанні сучасних технологій та онлайн-платформ для забезпечення прозорості та швидкості управління конфіскованим майном.

Такі ініціативи мають потенціал оптимізувати роботу органів та покращити використання ресурсів, що, в свою чергу, може позитивно позначитися на результативності та бюджетних надходженнях від реалізації конфіскованого майна.

В роботі органів державної виконавчої служби виникає низка труднощів у розгляді питань про розпорядження конфіскованим майном, яке було попередньо вилучено митницею. Цей процес піддається впливу різних факторів та має свої особливості:

1. Проблема тривалості реалізації майна: завдяки довгій тривалості виконавчого провадження, яка може досягати від півроку до року, виникає

проблема невчасності розпорядження конфіскованим майном, що призводить до втрати його початкових характеристик.

2. Оцінка конфіскованого майна: майно недооцінюється через тривалий процес виконавчого провадження, вплив сезонності та змін ринкових умов.

3. Фокус на кількісних показниках: невідповідність між швидкістю виконання та ефективністю призводить до низьких фінансових результатів та значних обсягів знищення майна.

4. Закритість операцій з майном: обмеження втручання інших структур ускладнює процес удосконалення виконавчого процесу та його оптимізації.

5. Відсутність обліку операцій з конфіскованим майном: відсутність інформації про реальні обсяги та стан майна негативно впливає на контроль за формуванням доходів бюджету.

6. Недостатнє фінансування: обмежений фінансовий ресурс викликає затримки у виконавчому процесі та погіршує його результативність.

7. Відсутність достатніх складських приміщень: призводить до необхідності передачі такого майна на відповідальне зберігання стороннім підприємствам, у яких часто виникають нестачі та крадіжки.

Враховуючи викладене, делегування митним органам повноважень на виконання постанов суду, які передбачають адміністративні стягнення за порушення митних правил, неодмінно сприятиме підвищенню ефективності управління конфіскованим майном. Такий підхід сприятиме не лише оптимізації процедур розпорядження таким майном, але й поліпшенню загального стану виконання судових рішень в Україні.

Додатково, такий крок сприятиме концентрації зусиль державних виконавців на реалізації судових рішень, які реально вимагають вжиття заходів примусового впливу. Це може призвести до більш ефективного використання ресурсів і поліпшення роботи системи виконання судових рішень в цілому. Загалом такий перехід покращить управління конфіскованим майном та сприятиме виконанню судових рішень, що є важливим аспектом правопорядку в країні.

Важливо відзначити, що мова йде не про делегування митних органів на виконання завдань, які їм не властиві, а про відновлення попереднього механізму, який існував до 2001 року. Такий підхід передбачає повернення до попередньої системи, де митниці виконували функції з розпорядження конфіскованим майном безпосередньо, не залучаючи інші органи. Такий крок може визначити більш ефективний та спрощений механізм управління конфіскованим майном та підсилити роль митниць в цьому процесі.

Важливо відзначити, що сам процес розпорядження майном, чи це відбувається через державних виконавців чи через митні органи, є аналогічним – це продаж на електронному аукціоні.

В цілому, передача митницям повноважень з самостійного розпорядження конфіскованим майном, яке вони вилучали, гарантує:

1. Швидке виконання судового рішення про конфіскацію майна, яке не потребує заходів примусового впливу: шляхом уникнення тривалої процедури виконавчого провадження);

2. Раціональне використання персоналу державних органів: можливість звільнити посадових осіб державної виконавчої служби для ефективного виконання їхніх основних функцій – примусового виконання рішень судів;

3. Збереження бюджетних коштів: уникнення подвійного фінансування витрат на зберігання, оцінку та проведення досліджень тощо;

4. Впровадження централізованого бухгалтерського та складського обліку майна: на даний момент облік конфіскованого майна органами ДВС відсутній;

5. Підвищення рівня відповідальності: за майно відповідатиме один орган з моменту його вилучення до моменту розпорядження ним;

6. Уникнення несанкціонованого потрапляння товарів на територію України, які не пройшли митний контроль: забезпечення неможливості їхньої реалізації без сплати митних платежів, здійснення відновлення митних формальностей при їх поверненні власникам і т. д.;

7. Підвищення результативності використання кваліфікаційного потенціалу працівників державних органів та вивільнення службовців з посад державної

виконавчої служби для здійснення завдань, пов'язаних із примусовим виконанням судових рішень.

Для реалізації запропонованого пропонується внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» шляхом доповнення його такого змісту: «Рішення про конфіскацію майна, що тимчасово вилучалось у справах про порушення митних правил, в частині звернення в дохід держави цього майна виконуються митними органами».

В свою чергу, в МКУ слід передбачити наступне: «Постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил у частині конфіскації виконується митним органом відповідно до статті 243 цього Кодексу у разі, якщо товари, транспортні засоби комерційного призначення, що конфісковані, були нею вилучено, та в інших випадках – державним виконавцем в установленому законодавством порядку».

Крім законодавчого наділення митних органів повноваженнями щодо самостійного розпорядження конфіскованим майном, повинна бути втілена система мотивації працівників митниць, відповідальних за даний напрям.

В поточних умовах критично зберегти економічні стимули, які підтримують мотивацію працівників митниць для ефективного виконання своїх обов'язків. Також важливо для митниці зберегти висококваліфікованих фахівців, попит на яких на ринку праці залишається значущим.

Однак з переходом до нових, уніфікованих умов оплати праці та системи преміювання для посадових осіб митниць, втрачаються інструменти стимулювання за сумлінне, якісне та старанне виконання службових обов'язків. За відсутності змінної частки в заробітній платі (надбавок), яка дозволяє працівникам впливати на свій дохід через підвищення інтенсивності праці, виникає загроза зниження мотивації персоналу.

Щодо експерименту 2017 року із збільшенням заробітної плати митникам, його позитивні результати, зокрема, збільшення надходжень митних платежів, були очевидні. Проте продовження цього експерименту в подальших роках не відбулося, і сам механізм підвищення розміру зарплати через окреме

розпорядження Уряду скоріше виглядав як тимчасовий вибір, а не комплексний підхід до протидії корупційним явищам.

Такі обставини ставлять під сумнів ефективність заходів, спрямованих на реформування системи оплати праці в митницях, та вимагають уважного розгляду з метою впровадження більш дієвих та стимулюючих механізмів.

Мотивація персоналу шляхом матеріального стимулювання включає різні стратегії та системи заробітної плати, а також впровадження преміювання працівників. Цей підхід використовується як додатковий інструмент поряд із існуючими системами оплати праці з метою підштовхування працівників до досягнення високої продуктивності.

Для винагородження посадових осіб митниць, задіяних в операціях з вилученим майном, пропонується встановити спеціальний фонд розвитку митниці (надалі – фонд). Фінансування цього фонду передбачається здійснювати шляхом відрахування частини з коштів, одержаних від реалізації майна, яке перейшло у власність держави. Пропонується розподіляти отримані кошти в пропорції 50/50 між створеним фондом та державним бюджетом.

Слід відзначити, що вирішення питання щодо стимулювання праці митників повинно бути узгодженим з переглядом підходів до посилення відповідальності за неефективне управління таким майном.

Посилення відповідальності за неефективне управління вилученим митницею майном може включати в себе ряд заходів, спрямованих на уникнення корупції, забезпечення прозорості та підвищення рівня ефективності в цій сфері, зокрема:

1. Строгий механізм обліку: встановлення системи чіткого та прозорого обліку конфіскованого майна, включаючи його отримання, зберігання та реалізацію. Це дозволить уникнути випадків втрати майна та підвищить рівень відповідальності.

2. Аудит та моніторинг: проведення регулярних аудитів управління конфіскованим майном для забезпечення відповідності встановленим процедурам та виявлення можливих недоліків.

3. Визначення критеріїв ефективності: розробка чітких критеріїв для вимірювання ефективності управління майном, що вилучено митницею. Це може включати строковий реалізації майна, мінімізацію втрат та інші показники.

4. Тренінг та розвиток персоналу: підвищення кваліфікації та навичок персоналу, що працює з вилученим майном, для забезпечення правильного та ефективного управління.

5. Впровадження технологій: використання сучасних технологій для автоматизації та вдосконалення процесів управління митницею майном, що знижує ймовірність помилок та підвищує швидкість обробки інформації.

6. Відкриття для громадськості: забезпечення доступу громадськості до інформації щодо управління майном, що вилучено митницею, для створення додаткового рівня відповідальності.

7. Жорсткі покарання за порушення: встановлення серйозних санкцій та відповідальності для посадових осіб, виявлених у порушенні правил управління митницею майном.

Ці заходи мають сприяти створенню системи ефективного та відповідального управління вилученим майном митницею.

Висновки до третього розділу

1. В сучасних умовах важливо виробити стратегічні підходи до ефективного управління майном, яке конфісковано через порушення митного законодавства. Зокрема, необхідно визначити чіткі та прозорі процедури для обробки цього майна, починаючи від моменту його вилучення і закінчуючи реалізацією. Однак на сьогодні митні органи не мають концептуальних основ для ефективного управління таким майном.

Для вирішення цього питання пропонується розробка концепції, яка передбачатиме не лише оптимізацію процесів управління, але й використання інноваційних технологій, таких як блокчейн чи системи штучного інтелекту. Такі

технології можуть допомогти автоматизувати процеси та забезпечити високий рівень прозорості.

Додатково, можна розглядати створення єдиного централізованого обліку для майна, що переходить у власність держави, а також залучення громадськості до контролю за цим процесом. Такий підхід сприятиме створенню відповідальної та ефективної системи, яка враховує інтереси суспільства та гарантує запобігання можливій корупції.

Додатковим кроком у реформуванні може бути створення фонду розвитку митниці, до якого будуть спрямовуватися кошти від реалізації конфіскованого майна. Це створить можливість забезпечити фінансову автономію та розвиток митниць, що в свою чергу позитивно позначиться на їх функціональності та ефективності.

2. У практичній діяльності митні органи зіштовхуються з проблемами різного характеру при організації процесу розпорядження майном, що переходить у власність держави. Робота у цій сфері діяльності вимагає від посадових осіб митниць застосування знань широкого спектру для забезпечення належного розпорядження товарами певних категорій, здійснення їх оцінки з урахуванням статусу таких товарів, дотримання принципів оподаткування операцій з таким майном, тощо. У посадових осіб митних органів відсутня достатня мотивація проведення цієї роботи з найвищою ефективністю, не застосовуються заходи, спрямовані на стимулювання цього процесу. Для мотивації задіяного персоналу пропонується створення спеціального фонду розвитку митниці, який буде фінансуватися коштами від продажу конфіскованого майна (кошти, одержані від реалізації такого майна, пропонується розподіляти у співвідношенні 50/50 між створеним фондом та державним бюджетом).

3. Пропонується розглянути питання щодо делегування митницям права самостійного управління конфіскованим відповідно до рішень суду майном, яке було попередньо вилучено цими органами і не вимагає заходів примусового впливу. Такий захід сприятиме підвищенню результативності управління вилученим майном та забезпечить ефективний контроль за цим процесом. Крім

того, це дозволить оптимізувати використання кадрового потенціалу державних службовців і зменшити навантаження на працівників державної виконавчої служби, пов'язаних із примусовим виконанням судових рішень, у тому числі тих, що прийняті за результатними розгляду матеріалів митних органів.

4. Приведення у відповідність до європейського законодавства потребують положення МКУ в частині розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства. На противагу діючому механізму щодо реалізації такого майна виключно з урахуванням митних платежів, які підлягають сплаті при ввезенні такого майна на митну територію України, доцільним є запровадження аналогічної до європейської процедури, за якої такі товари реалізуються за їх фактурною вартістю з подальшим зобов'язанням покупця завершити митне оформлення придбаних товарів (зі сплатою митних платежів, нарахованих на остаточну ціну реалізації), або ж здійснити їх вивезення за кордон. Варто наголосити, що такий підхід відповідатиме загальним принципам здійснення митної справи, а саме самостійного обрання декларантом митного режиму, в який ним поміщуються товари, а також забезпечувати потрапляння на внутрішній ринок України іноземних товарів виключно після завершення їх митного оформлення.

ВИСНОВКИ

У рамках магістерського дослідження розглянуті та вивчені різноманітні аспекти поводження з майном, яке було конфісковано внаслідок порушень митного законодавства. Проведено аналіз та розроблено рекомендації щодо створення ефективних механізмів управління цим майном з урахуванням європейських стандартів та вимог. Отримані результати можуть бути використані для формулювання висновків та рекомендацій, що є актуальними у контексті інтеграції України в європейські структури. Таким чином, дослідження виявило ключові аспекти та допомагає вдосконалити практичний підхід до управління конфіскованим майном в Україні, а саме:

1. З'ясовано стан та напрями розвитку наукової думки у сфері розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, а саме висвітлено, що систематичних комплексних наукових аналізів в цій області серед митних органів досі не проводилося. Виявлено недоліки в ефективності взаємодії між митними органами, органами державної виконавчої служби та суб'єктами господарювання, які залучаються до операцій з таким майном. Україна також не має конкретних нормативно-методичних розробок, що визначають основні принципи та умови створення єдиної системи управління конфіскованим майном за порушення митного законодавства.

2. Досліджено теоретико-правові аспекти розпорядження таким майном та визначено, що проведення операцій з такими товарами та транспортними засобами, які переходять у власність держави, сприяє ефективному наповненню державного бюджету. Однак існує правова невизначеність на різних етапах цього процесу, включаючи прийом, облік, експертизу, оцінку, реалізацію/переробку та утилізацію/знищення. Для покращення ситуації важливим елементом є належна організація контролю та нагляду в цій сфері.

3. Визначено об'єкти та суб'єкти правовідносин у досліджуваній сфері, а саме: товари та транспортні засоби комерційного призначення, що переходять у власність держави у випадках, визначених митним законодавством, є об'єктом.

Натомість, суб'єктами правовідносин є особи, які задіяні в операціях з таким майном (митні органи та органами державної виконавчої служби, інші державні установи та заклади, а також суб'єкти господарювання, що надають свої послуги). Від злагодженої роботи усіх суб'єктів досліджуваного процесу залежить можливість уникнення проблем при розпорядженні вилученим митницям майном та можливість досягнення максимальних показників у відповідній сфері діяльності.

Необхідно також внести зміни в механізм обрання підприємств, яких залучає митниця до розпорядження вилученим нею майном. Це передбачає не лише перегляд процедур, а й вдосконалення критеріїв відбору, таких як досвід, фінансова стабільність та здатність забезпечити високий ступінь відповідальності. Окрім цього, пропонується розглянути можливість перерозподілу витрат на процедури переробки, утилізації та знищення майна, що перейшло у власність держави. Зміна джерела фінансування може сприяти більш ефективному використанню ресурсів та розмежуванню витрат між державним бюджетом та власниками зазначеного майна. Цей підхід дозволить не лише оптимізувати процеси поводження з конфіскованим майном, але й забезпечити прозорість та взаємодію всіх сторін, задіяних у цьому процесі, що, в свою чергу, сприятиме покращенню загальної ефективності управління майном, що переходить у власність держави.

4. Проаналізовано сучасний стан розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, та встановлено, що у посадових осіб митних органів відсутня достатня мотивація здійснення розпорядження вилученим майном із максимальним ефектом для держави, адже не застосовуються заходи, спрямовані на стимулювання цього процесу. З метою мотивації персоналу пропонується введення спеціального фонду розвитку митниці. Цей фонд буде фінансуватися за рахунок коштів, отриманих від продажу конфіскованого майна, і його кошти будуть розподілятися у співвідношенні 50/50 між фондом та державним бюджетом.

5. Встановлено особливості розпорядження окремими видами вилученого митницями майна, зокрема в умовах воєнного стану. Особлива увага зосереджена на відсутності процесу утилізації транспортних засобів, які не були реалізовані в установленому порядку або не можуть бути використані. На сьогодні не існує

чіткого національного підходу до утилізації таких транспортних засобів. Як альтернатива, розглядається можливість продажу таких транспортних засобів за їх утилізаційною вартістю. Ця вартість визначатиметься суб'єктом оціночної діяльності і враховуватиме суму, яку можна отримати від продажу справних та придатних до використання компонентів транспортного засобу.

6. Вивчено європейський досвід у питанні розпорядження майном, вилученим за порушення митного законодавства, та наголошено на необхідності приведення у відповідність до європейського законодавства положень чинного МКУ. На противагу діючому механізму щодо реалізації такого майна виключно з урахуванням митних платежів, які підлягають сплаті при ввезенні такого майна на митну територію України, необхідним є запровадження аналогічної до європейської процедури, за якої такі товари реалізуються за їх фактурною вартістю з подальшим зобов'язанням покупця завершити митне оформлення придбаних товарів (зі сплатою митних платежів, нарахованих на остаточну ціну реалізації), або ж здійснити їх вивезення за межі митної території України.

7. Розроблено практичні рекомендації щодо потенційних напрямів удосконалення розпорядження вилученим митницями майном в Україні, якими є: поступовий перехід на застосування виключно електронних технологій в частині реалізації товарів, що перейшли у власність держави; здійснення категоріювання товарів для цілей розпорядження ними; використання єдиного інвентарного номеру товару (активу), спільного для всіх учасників процесу розпорядження даним товаром; законодавче наділення митниць правом ініціювати здійснення розпорядчих процедур у випадку перевищення витрат на зберігання, оцінку, дослідження такого майна над його вартістю, тощо.

Особливий акцент робиться на доцільності делегування митницям права самостійного (без залучення державних виконавців) розпорядження вилученим ними майном, щодо якого прийнято рішення суду про конфіскацію. Зазначене дасть можливість більш ефективніше використовувати кадровий потенціал двох державних органів і сприятиме підвищенню ефективності розпорядження вилученим митницями майном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л. В., Крилова А. П. Процес вилучення майна у разі порушення митних правил: проблеми та напрями вдосконалення. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 6 (17). С. 622 – 629. URL: easterneurope-bm.in.ua/journal/17_2018/110.pdf (дата звернення: 24.11.2023).
2. Волощук Н. В. Митно-правове регулювання зберігання та розпорядження майном, що перейшло у власність держави: питання теорії та практики: *кваліфікаційна робота магістра спеціальності 081 «Право»*. Наук. керівник Гаджиева Ш. Н. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 104. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/5162> (дата звернення: 24.11.2023).
3. Делегований Регламент Комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 року на доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу (ОВ L 343, 29.12.2015, с. 1). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_028-15#Text (дата звернення: 24.11.2023).
4. Державний реєстр суб'єктів господарювання, які здійснюють приймання та/або розбирання транспортних засобів, що утилізуються, на 2023 рік. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: <https://eco.gov.ua/registers/derzhavnij-reyestr-subyektiv-gospodaryuvannya-yaki-zdijsnyuyut-prijmannya-taabo-rozbirannya-transportnih-zasobiv-shcho-utilizuyutsya> (дата звернення: 24.11.2023).
5. Держмитслужба передала на потреби оборонців України конфіскованих товарів та транспортних засобів на 432 млн грн. *Офіційний вебпортал Держмитслужби*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/derzhmitsluzhba-peredala-na-potrebi-oborontsiv-ukrayini-konfiskovanikh-tovariv-ta-transportnikh-zasobiv-na-432-mln-grn-1239> (дата звернення: 24.11.2023).
6. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: *постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 року № 998*. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

7. Деякі питання реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів: *розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 року № 212-р*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

8. Дубицький Д. П. Аналіз та шляхи підвищення економічного ефекту від процесу розпорядження майном, що перейшло у власність держави. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка*. 2012. № 1. С. 58 – 64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_1_11 (дата звернення: 24.11.2023).

9. Єдиний реєстр суб'єктів господарювання, які можуть здійснювати реалізацію безхазяйного майна та майна, що переходить у власність держави, на 2023 рік. *Державна податкова служба України*. URL: https://tax.gov.ua/data/material/000/535/647042/Dodatok_na_sayt_30_06_2023_1_.xls (дата звернення: 24.11.2023).

10. Івашова Л. М. Напрями вдосконалення державного регулювання оцінюванням та розпорядженням майном, що конфісковане митними органами. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Сер.: *Державне управління*. 2012. Т. 181, Вип. 169. С. 69 – 74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2012_181_169_15 (дата звернення: 24.11.2019).

11. Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) 2015/2447 від 24 листопада 2015 року щодо детальних правил імплементування певних положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Союзу (ОВ L 343, 29.12.2015, с. 558). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-15#Text (дата звернення: 24.11.2023).

12. Князєв В. С. Нормативно-правове регулювання реалізаційних процедур у діяльності митних органів України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С.110 – 115. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v5_2020/23.pdf (дата звернення: 24.11.2019).

13. Князев В. С. Організаційно-правові засади відповідальності підприємств, які здійснюють надання послуг відповідального зберігання товарів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. С. 47. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc47/part_1/19.pdf (дата звернення: 24.11.2023).

14. Князев В. С. Організаційно-правові засади функціонування складів митних органів. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. С. 65. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc46/15.pdf> (дата звернення: 24.11.2019).

15. Князев В. С. Розпорядження товарами та транспортними засобами комерційного призначення: митно-правовий аспект. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. С. 22. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc48/6.pdf> (дата звернення: 24.11.2023).

16. Князев В. С. Щодо питань переробки майна, яким митниця набула право розпорядження. *Юридичний вісник. Одеса: Гельветика*. 2020. № 6. С. 219 – 225. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2020/28.pdf (дата звернення: 24.11.2019).

17. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2019).

18. Коновалов Ю. О. Кадрове забезпечення митниць у напрямі розпорядження майном, що переходить у власність держави: історія питання та перспективи розвитку. *Митна безпека*. 2020. № 4. С. 45 – 56. URL: <http://dx.doi.org/10.33244/2617-5959.4.2020.45-56> (дата звернення: 24.11.2019).

19. Коновалов Ю. О. Сучасний стан організаційного забезпечення митниць у напрямі розпорядження майном, що переходить у власність держави. *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина I): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 листопада 2020 року.*—Львів: Львівський науковий форум. 2020. С. 56. URL: <http://lviv-forum.inf.ua/save/2020/10->

11.11.2020/%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%

B8%D0%BD%D0%B0%201.pdf (дата звернення: 24.11.2023).

20. Кравченко І. І. Реалізація арештованого майна через електронні торги у виконавчому процесі України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 176 – 178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2015_1_44 (дата звернення: 24.11.2023).

21. Кузьмінський Б. Ю. Облік реалізації конфіскованих активів суб'єктів міжнародної економічної діяльності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 1. С. 186 – 196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2015_1_15 (дата звернення: 24.11.2023).

22. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік: підруч. 3-тє вид., перероб і допов. К.: ЦНЛ. 2009. С. 670. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9B%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 24.11.2023).

23. Митний кодекс України: *Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

24. Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підруч. 6-тє вид., перероб. і допов. К.: Алерта. 2011. С. 1042. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/16592> (дата звернення: 24.11.2023).

25. Одеська митниця "вдягнула" 122-у бригаду тероборони у костюми Brioni й Versace, а також у куртки й джинси Louis Vitton та Prada. *Веб-портал «Цензор.НЕТ»*. URL: https://censor.net/ua/photo_news/3332178 (дата звернення: 24.11.2023).

26. Податковий кодекс України: *Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

27. Правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами: *наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України від 13 березня 1995 року № 37*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0079-95#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

28. Про безпечність та гігієну кормів: *Закон України від 21 грудня 2017 року № 2264-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

29. Про виконавче провадження: *Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

30. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: *Закон України від 14 січня 2000 року № 1393-XIV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

31. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: *Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

32. Про закриття провадження у справі № 130-26.13/64-17: *Рішення Антимонопольного комітету України від 27 травня 2021 року № 292-р*. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/60c/097/f60/60c097f60cf15349603957.pdf> (дата звернення: 24.11.2023).

33. Про затвердження загальних вимог до здійснення переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції: *постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2001 року № 50*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/50-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

34. Про затвердження переліку товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави: *постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 427*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/427-2012-%D0%BF#Text> 1 (дата звернення: 24.11.2023).

35. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: *постанова Кабінету Міністрів України від 06*

березня 2019 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

36. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць під час передавання майна, конфіскованого за рішеннями судів, та розпорядження ним: *наказ Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 23 березня 2018 року № 892/5/379*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0362-18> (дата звернення: 24.11.2023).

37. Про затвердження Порядку обліку, зберігання і розпорядження дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, що переходять у власність держави: *наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 2004 року № 692*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/za513-04#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

38. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна: *наказ Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 2831/5*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

39. Про затвердження Порядку реалізації товарів на митних аукціонах, редукуваннях та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: *постанова Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 року № 1050*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

40. Про затвердження Порядку роботи складу митного органу: *наказ Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року № 627*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1097-12#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

41. Про затвердження Порядку розпорядження валютними цінностями (крім цінних паперів), дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, що переходять у власність держави: *наказ Міністерства фінансів України від 13 січня 1999 року № 11*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-99#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

42. Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби: *постанова*

Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 року № 985. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

43. Про затвердження Порядку відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів, Порядку обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та Розмірів відшкодувань за зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів: *наказ Міністерства фінансів України від 15 червня 2012 року № 731.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-12#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

44. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: *Закон України від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

45. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: *Закон України від 12 липня 2001 року № 2658-III.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

46. Про передачу майна для потреб Збройних Сил: *розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 лютого 2022 року № 186.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/186-2022-%D1%80> (дата звернення: 24.11.2023).

47. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: *Закон України від 17 травня 2012 року № 4765-VI.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

48. Про порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої служби і розпорядження ним: *постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2001 року № 1724.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1724-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

49. Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним: *постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 1998 року № 1340*.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

50. Про правовий режим воєнного стану: *Закон України від 12 травня 2015 року № 389-III*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

51. Про проведення експерименту із запровадження нової системи реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів: *розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 332-р*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2014-%D1%80> (дата звернення: 24.11.2023).

52. Про стан виконання судових рішень в Україні: *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/77607.html> (дата звернення: 24.11.2023).

53. Про утилізацію транспортних засобів: *Закон України від 04 липня 2013 року № 421-VII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-18> (дата звернення: 24.11.2023).

54. Прус Л. Р. Утилізація транспортних засобів, що переходять у власність держави, які не реалізовані в установленому порядку та (або) не придатні для експлуатації. *Журнал «Програмний комітет»*. 2023.

URL: https://www.researchgate.net/profile/Valerii-Kolesnikov/publication/371256207_Sucasna_nauka_ta_osvita_stan_problemi_perspektivi_Materiali_Miznarodnoi_naukovo-prakticnoi_konferencii_m_Poltava_20-21_berezna_2023_roku_Poltava_DZ_LNU_imeni_Tarasa_Sevcenka_2023_774_s/links/647afd1fb3dfd73b775fa6eb/Sucasna-nauka-ta-osvita-stan-problemi-perspektivi-Materiali-Miznarodnoi-naukovo-prakticnoi-konferencii-m-Poltava-20-21-berezna-2023-roku-Poltava-DZ-LNU-imeni-Tarasa-Sevcenka-2023-774-s.pdf#page=742 (дата звернення: 24.11.2023).

55. Публічне управління та адміністрування операцій з товарами, що переходять у власність держави за порушення митного законодавств : *кол. моногр.*;

за заг. ред. Прус Л.Р., Попеля С.А. Хмельницький, 2020. 408 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; том 162). URL: <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/69b91886-80c9-4dd7-a2a4-d7fd3688a6d8/content> (дата звернення: 24.11.2023).

56. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу (нова редакція) (ОВ L 269 10.10.2013, с. 1). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення: 24.11.2023).

57. Розділ «Вилучене майно». Офіційний вебпортал Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/viluchene-maino> (дата звернення: 24.11.2023).

58. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури». 2013. С. 688. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/Sadovs-ka-.B.-Bukhhalters-kyu-oblk-2013.pdf> (дата звернення: 24.11.2023).

59. Сук Л. К. Фінансовий облік: навч. посіб. К.: Знання. 2012. С. 647. URL: http://www.mktek.com.ua/wp-content/uploads/Syk_Fin_obl_2015.pdf (дата звернення: 24.11.2023).

60. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 24.11.2023).

61. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

ДОДАТКИ

Додаток «А»

Нормативно-правове забезпечення здійснення операцій з майном, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства*

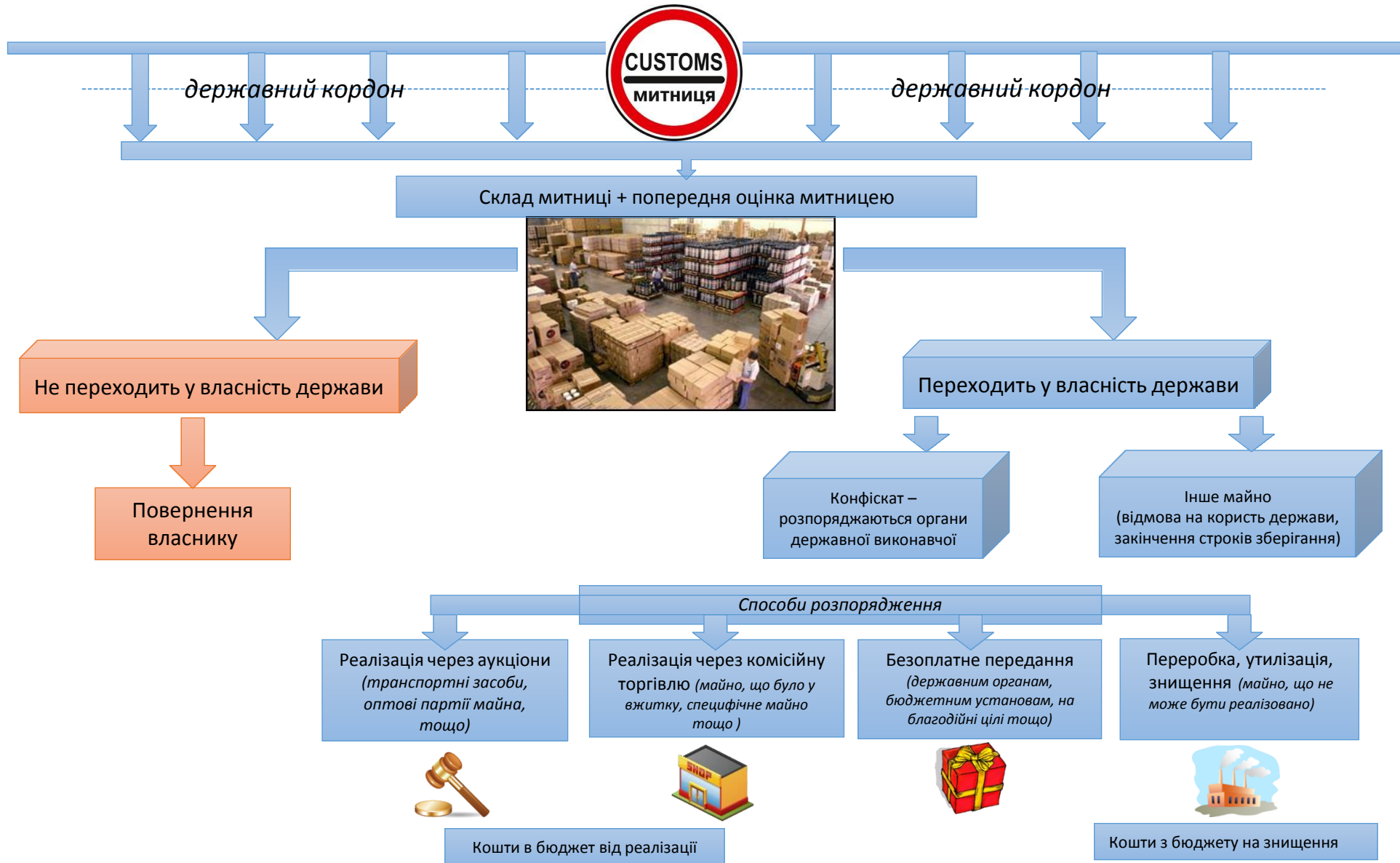
Назва	Орган центральної виконавчої влади/вид нормативного документу	Характеристика
Акти Кабінету Міністрів України		
Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним	Постанова КМУ від 25.08.1998 № 1340	Регулює питання обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним (крім майна, конфіскованого на підставі рішення суду і переданого органам державної виконавчої служби)
Порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі його органам державної виконавчої служби і розпорядження ним	Постанова КМУ від 26.12.2001 № 1724	Врегулює питання передачі органам державної виконавчої служби вилученого митницями майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію
Порядок розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби	Постанова КМУ від 11.07.2002 № 985	Встановлює порядок розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби (у тому числі тим, що було вилучено митними органами)
Порядок реалізації товарів на митних аукціонах, редуціонах	Постанова КМУ від 04.12.2019 № 1050	Визначає механізм реалізації товарів на митних аукціонах, редуціонах
Акти міністерств		
Порядок розпорядження валютними цінностями (крім цінних паперів), дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, що переходять у власність держави	Наказ Мінфіну від 13.01.1999 № 11, постанова Правління НБУ від 31.03.99 № 153	Визначає порядок розпорядження вилученою валютою
Порядок розпорядження цінними паперами, вираженими у валюті України та іноземній валюті, що переходить у власність держави	Наказ Мінфіну та інших ЦОВВ від 23.03.1999 № 76/69/520/146	Визначає порядок розпорядження вилученими цінними паперами
Порядок обліку, зберігання і розпорядження дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, що переходять у власність держави	Наказ Мінфіну від 30.11.2004 № 692	Визначає порядок розпорядження вилученим дорогоцінними металами та камінням
Порядок роботи складу митного органу	Наказ Мінфіну від 30.05.2012 № 627	Встановлює механізм організації роботи складів митниць, зокрема визначає види товарів і транспортних засобів, які на них зберігаються, відповідне документальне забезпечення, оцінку товарів, операції з ними та строки зберігання
Порядок відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів, Порядок обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та Розміри відшкодувань за	Наказ Мінфіну від 15.06.2012 № 731	Визначає механізм відшкодування витрат митниць за зберігання товарів, транспортних засобів на складах митниць

зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів		
Порядок реалізації арештованого майна	Наказ Мін'юсту від 29.09.2016 № 2831/5	Визначає порядок реалізації арештованого майна, у тому числі питання реєстрації учасників електронних аукціонів (аукціонів за фіксованою ціною), порядку проведення конкурсної процедури відбору Організатора електронних аукціонів
Порядок взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць під час передавання майна, конфіскованого за рішеннями судів, та розпорядження ним	Наказ Мін'юсту, Мінфіну від 23.03.2018 № 892/5/379	Врегулює механізм передавання вилученого митницями та конфіскованого за судовими рішеннями майна органам державної виконавчої служби, подальшого інформування про здійснене розпорядження ним та взаємодії представників митниць і державних виконавців під час здійснення такої діяльності
Акти Держмитслужби		
Методичні рекомендації щодо організації зберігання культурних цінностей та розпорядження ними	Наказ Держмитслужби від 17.03.2020 № 104	Особливості поведення з культурними цінностями
Методичні рекомендації щодо проведення попередньої оцінки, оцінки товарів, транспортних засобів, що розміщуються на складі митного органу	Наказ Держмитслужби від 15.05.2020 № 173	Особливості проведення оцінки майна як для цілей обліку, так і для цілей розпорядження ним
Положення про комісію митниці з питань розпорядження майном, що переходить у власність держави	Наказ Держмитслужби від 04.11.2020 № 503	Особливості та процедурні питання роботи комісії митниці з питань розпорядження майном
Методичні рекомендації щодо механізму взаємодії підрозділів митниці при обрахунку податків, що підлягають сплаті при реалізації товарів, транспортних засобів відповідно до статті 243 Митного кодексу України	Наказ Держмитслужби від 10.08.2021 № 611	Особливості та механізм обрахунку митних платежів при реалізації вилученого митницею майна
Порядок ведення договірної роботи та взаємодії між структурними підрозділами Державної митної служби України та її територіальних органів при веденні договірної роботи	Наказ Держмитслужби від 28.04.2022 № 175	Особливості та порядок укладання договорів митницями, у тому числі тих з них, що пов'язані зі зберіганням та розпорядженням вилученим майном
Порядок складання та подання відомчої звітності до Держмитслужби	Наказ Держмитслужби від 30.12.2022 № 578	Особливості облікової політики щодо вилученого майна

*Джерело: узагальнено автором [36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 48, 49]

Додаток «Б»

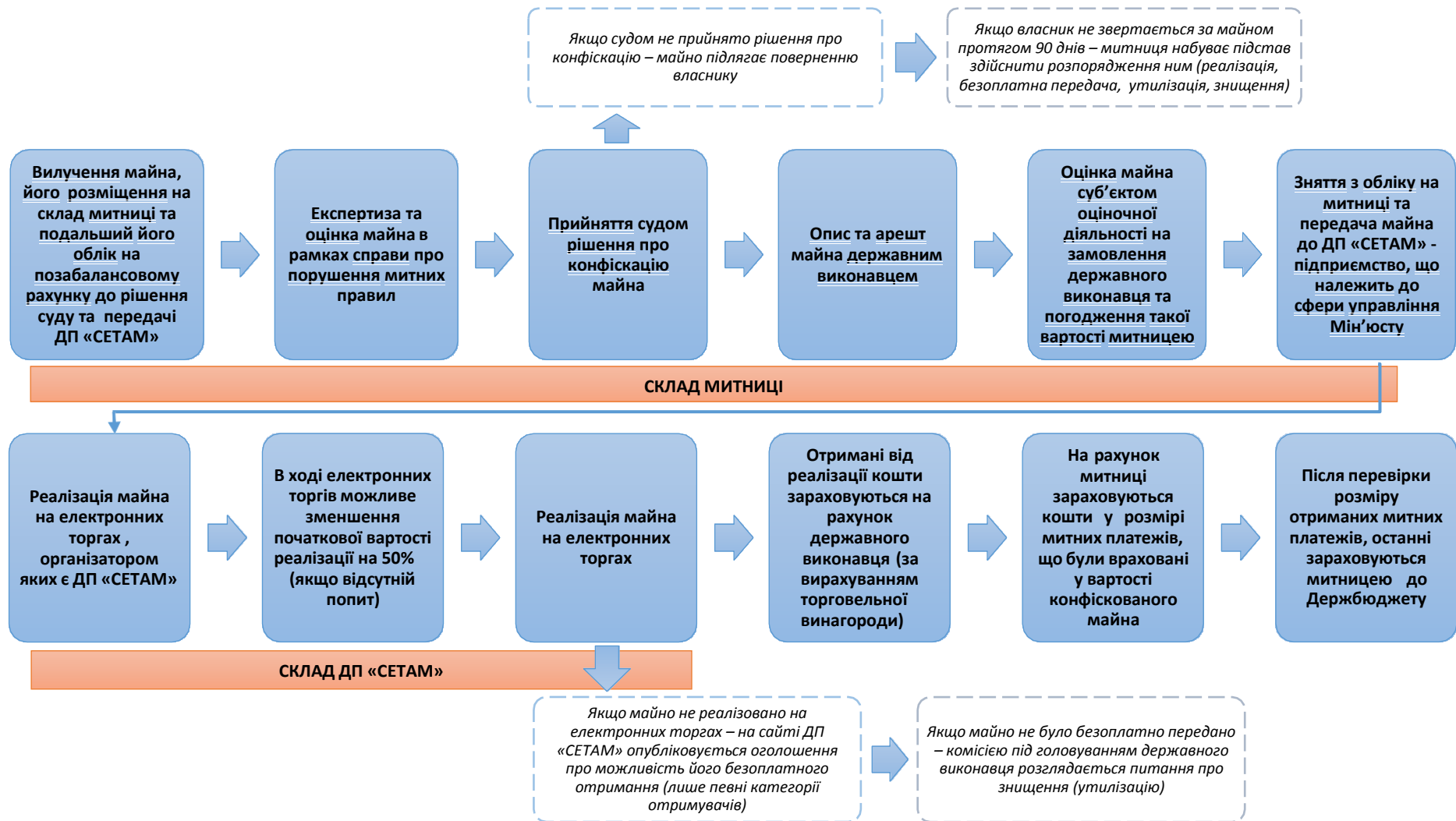
Узагальнений рух товарів та процедура розпорядження ними у випадку переходу у власність держави*

*Джерело: узагальнено автором на основі [23]

Додаток «В»

Процедура розпорядження майном, конфіскованим за матеріалами митниць*

*Джерело: узагальнено автором на основі [36, 42, 48]

Додаток «Г»

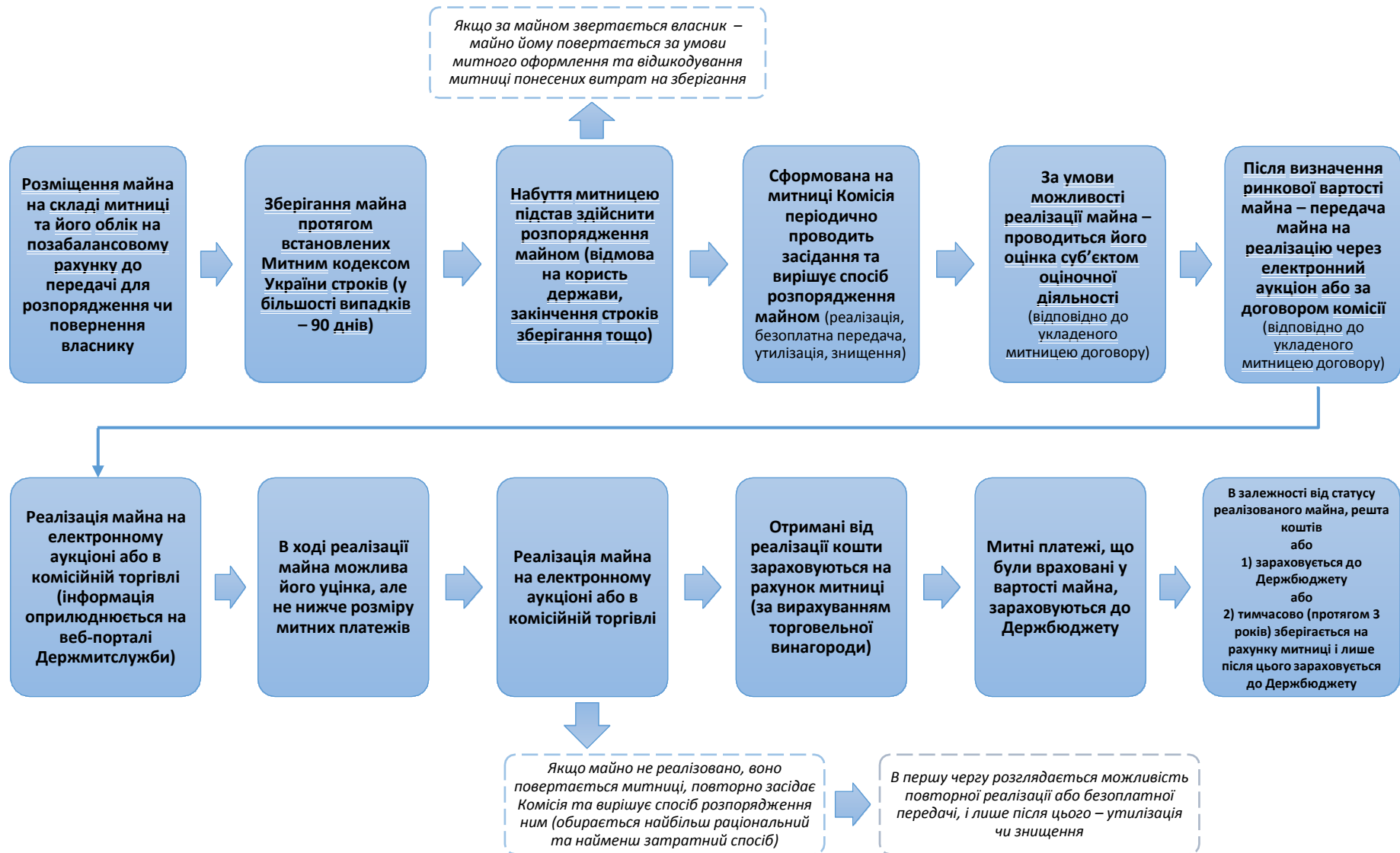
Алгоритм проведення митних аукціонів*

*Джерело: узагальнено автором на основі [39]

Додаток «Д»

Процедура розпорядження майном, що перейшло у власність держави (крім конфіскованого)*

*Джерело: узагальнено автором на основі [40, 43, 49]